

1886.

5. num.

AUSZRA.

LAIKRASZTIS ISZLEIDŽIAMAS LIETUVOS MYLETOJU.

KETVIRTAS METAS.

Į t a l p a:

	Laiszkas.
1) <i>Andžiulaitis (Kalnėnas)</i> . Apszvaistos dalykūse	129
2) — Nugramzdytas mėstas, eilės	136
3) <i>A. H. Kirkoras</i> . Kapai didžiū kunigaikščziū ir karaliū Vilniuje	137
4) <i>Senkus</i> . Dūnos jieszkoczei (priemazga)	143
5) <i>J. Ma . . ys</i> . Vaistas nū koleros	145
6) <i>Vanagėlis</i> . Daina apie vanagėlį su gaida	147
7) <i>Ma . . iu Jonas</i> . Isz ukės	148
8) Isz svetur	151
9) Isz Lietuvos	152
10) Gromatnyczia	159
11) Maskolizskasis rubežius (su paveikslu)	160

TILŽEJE.

KASZTA IR SPAUDA MIKSZO SPAUSTUVES.

Maskolizkasis rubežius.
(Apraszymas ant l. 160).

SPAUDA MIKŠO TILŽEJE.

Apszvaistos dalykūse.

Macziu Jonui atminties dėlei.

Dvyliktame num. Auszros 1885 m. esu kalbėjęs apie girtūklystę, kaipo didžiausią priežastį doriszko ir medegiszko nūpūlio draugijos; paminėjau tenai, kad szaknis to biauraus papratimo kyszto tamsybėje ir skurdgeloje, o to dėl nē jokie drausmingi pragumai jį neisznaikis; paminėta taip jau tenai tapē, jog pikta galima sudildyti vien nukirtus jo szaknis, t. y. praplatinus apszvaista, kuri ēsa czia vieninteliu pragumu. Prie to svarbaus klausymo grįžtu antrukt.

Istorija rodo, jogei nē viena tiesastatystē spyrimu ir drausme nedasiekē pageidauto taikio, bet dar labiaus didino pikta; tū tarpu tasai lyczius rasi galētu įvykti apmokeszcziavus geriancziausius? Kiekviena tiesdavystē, turėdama savo neatmestina pareiga stengtiesi prieszai plintanczia girtūklystę, įpacz žemesniūse slūgsniūse draugijos, privalo jieszkoti tokio vaisto, kurs jei ne pilnai, tai bent pusiautinai pamažintu tą placzei įsikerėjusia piktybę. Paveizdu szime dalyke gali buti Prancuzu tiesdavystē (įstatai 3. vasario 1873 m.), kaip regis gudresnē ir turinti racijonaliszka pamata: ji uždeda koros nū 1—5 pranku ant patiktu girtais vietose atvirose (akivaizdinēse), kavynēse ir restauracijose pirmą kartą; antra kartą 6—30 dienu kalėjimo ir koros 16—300 pranku; sekancziūse atvėjūse, apart didesniu koru, tokie individai nustoja: 1) tiesos dūti balsą ant rinkimu; 2) tiesos buti iszskirtu į pasiuntinius Buto; 3) tiesos prigulėti prie atlikimo visokiu visūmeniniu reikalu, ir 4) tiesos neszioti ginklus ant dvieju metu. Laikytojai karcziamu, priimdami pas savę girtus ar pardavinėdami jiems gėralus, taip pat ēsa koroti, o keleriopūse atsitikimūse grasina jiems uždraudimas prekiauti isztisą mėnesį. O ka tie įstatai atsiekē? Tegul kalba už manę skaitlei: regime, kad Prancuzijoje (Noailles, Un essai de syllogisme économique, Revue des deux mondes, nū 15. balandžio 1872 m.) yra apie

400,000 karcziamu (cabarets), kuriose per metus izszipardūda gėralu už 2¹/₂ milijardo pranku; izš tu nū darbininku pripūla 1800 milijonu pr., kas sudaro beveik ¹/₃ vertybės visos ukinės produkcijos.

Nepuikiaus dedasi ir kitur. L. Felix (Die arbeiter und die gesellschaft, 1874) padūda sziokius nustebėtinus skaitlius: Anglėnūse izzgerta

1871 met. įvairiu gėralu už 108 mil. svaru sterlingu

1872 " " " " 120 " " "

1873 " " " " 125 " " "

koktai ant pusės persveria visūtiną sumą anglizsku lietos pelnu; izš to skaitliaus didesnė pusė izšpūla ant darbininku.

Sziaur-amėrikiskose Suvienytose Valstijose 1870 m. izzgerta už 1487 milijonus doleriu, izš kuriu ant vieno Nau-Jorko pripūla 246,617,520 dol., o ant dievūto mėsto Bostono 27,979,575 dol. Tūse pacziūse metūse aulinka suma sumu javu, drabužiu, laikraszcziu ir spaudos izsneszė Suvienytose Valstijose tiktai 905 mil. dol. — 500 mil. mažiaus, nėg konsumcija gėralu.

Austrijos biudžetas už 1875 metus rokūja pelno:

izš mokeszcziu už arėlką — 8030000 rėnizsku auksinu

" " vyną — 4200200 " "

" " alų — 23430000 " "

Biudžetas Vokietijos už 1871 m. rokūja mokeszcziu už arėlką 8651440 doreliu, o karalystės Szvėdu už 1872 m. (pagal d-rą Sidenladh) tojo mokeszczio 11200000 ryksdaleriu. Pagal Chr. Sarauv'ą Maskolijoje (Das russische reich in seiner finanziellen und ökonomischen entwicklung seit dem Krim-kriege 1873) mokestis už gėralus jau 35 metai kaip izsnesza treczią dalį visu mokeszcziu lietos, o met. 1871 davė apie 150 mil. rubliu.

Szitie skaitlei aizskei rodo paplitimą, kaskart besidaugsi-
nantį, tos piktybės, nežiurint ant daugybės tramdancziu ją blai-
vystės draugyszcziu ir drausmės valdytės. Izsrasti vienatinę
panacėją dėl sunaikinimo jos nebeyra daigtu galimu, nės toji
piktybė yra vaisiumi įvairiu priežascziu ir aplinkybiu ir be bai-
mės dar gali pasislėpti po skraiste tamsos visatimės ir nenoro
abelnai visūmenės suprasti ir praszalinti ją. Sumanesnės ir pra-
kilnesnės žmogystės, gali sakyti po vieną tik, malonėtu sutriusz-
kinti tą pamatą, ant kurio rymo girtūklystė, bet vienstovis ką
beįveiksi? Tą griovimą pamatu gali atlikti apszvaista, berods

ne viena tik, bet žengdama ranka į ranką su kitokiomis perkaitomis ir pertaisomis. To dėl teisingai taria Earl of Shaftesbury, kad ir įtekmė bažnyčios su iszkala (vienu sav, numanu), ir rupesnis apie platinimą (vienūtinai) apszvaistos, nuveis ant nėko, pakol žmonės gyvena triobesiūse, arszesniūse už tvartus, o teisiaus paveidžiūse dūbėms. Ruimingas butas su sveiku oru, czuinei, ygijėniskai užlaikomas, didelę ėtiszką įtekmę turi žmoguje ir ēsa pirmutine įtarme jo darbsztumo, smagumo ir prigimto gyvumo. Iki tam tikriems įstatams neuždraudus aulinkai gyvenimus nesveikus, drėgnus, tamsius, sklepinius ir nezvarius, — visi rupesnei pagerinti dalį darbininku slūgsnio ois per nėką. Įstatai neturi daleisti gyventi angsztame, skurdžiame bute per dideliam skaitliui darbininku jau tai isz doriszku, jau sanitariszku priežasciu. O tū tarpu d-ras Engel'is ant ēkonomistu susirinkimo Eisenach'e 1872 m. pridurė, butent Berlyne 80 tukst. žmoniu gyveną po žemel

Liudna regėti, kad sziądien, baigiantiesi XIX amžiui, dūdasi jaustiesi beveik visūtinas toka jumanitariszkos apszvaistos nevat angsztumose draugijos, nekalbant jau apie žemesniūsius slūgsnius jos; drįstu stygavoti, kad taip vadinamoms „apszviestoms“ lūmoms, kaip Lietuvoje, taip ir visur kitur*), truksta kaip doriszko, taip lyginai ir protinio iszsiplėtojimo, o per tą priežastį ir tikro pažvilgio į socijaliszkus klausymus. Ar ne didesnę dėkingystę teikia tasai „apszviestasis“, arba kitaip vadinamas „kulturiszku“, slūgsnis darbui guvaus kriaucziaus, nėg kruvinam vargui mokįtojaus? Isztenka juk pasirėdyti pagal naujausiąją „rytojiszkę“ madą, neszioti naujas pirsztinaites, mokėti mēkaniszka skaityti, raszyti ir rokūti, perlaksztūti kelis romanus, puikei elgtiesi draugystėje ir mokėti keliatą prancuziszku isz-

*) Suprantama, jogei asz kratau tą dalyką nebevien nū punkto žvelgimo lietuviszko, bet ir nū visūtino; jeigu kas geistu užmesti, kad atsitraukdamas nū lietuviszkos dirvos, netenku grunto po kojomis, tai tokiam galiu atitarti, jogei laikas pasimesti tą netikusį pažvilgį, pagal kurį kalbėti ne apie lietuviszkas pravardes ir tolygius dalykus yra nusidėti tėvyniszkume. Lietuvos reikalai drucei suriszti su reikalais visos žmogijos, ji įkunyta joje, taip jog kalbėdami apie vargus žmogijos, kalbame ir apie savo vargus; tai nėko, kad raszytojas nejskverbia į savo rasztą žodžiu „Lietuva, tėvynė...“ ir neprįzada mirti už ją: jisai atjaučia už tai szejp vargus musu kraszto ir tvirtesniu keliu nor aprupinti jūs. Nūmanu, jogei netinka tą dalyką atlikti taip, kaip tai darė p. Praszciokėlis, kaltindamas Lietuvius (?) už tai, buk

tarimu, idant buti žmogumi „apszviestu“. Kiek tai žmoniū didelei suszirstu, jeigu jūs nepriskirtumėme prie „apszviestosios“ kliasos, kurie vienok nėkada rankose neturėjo svarbaus tvaro, kurie apie dalykus arcziausei palytinczius kiekvieną žmogų ir ukėsą tiek žino, kiek prastas kiemionis, kurie atgrisdami nū kiekvienos kalbos apie klausymus svarius, klauso ju, jei tik per nevalę ir žiovaudami! Ar daugelis žmoniū turi bent szioki-toki numanymą apie tai, kūmi tikrai yra apszvaista, ir supranta, kad neėsa tai žiupsnis, ir tai dažnai menkas, pradiniu atlužėliu? ar daugelis sumoja uždūtę žmogaus ir lietos arba ukės vyro, teisingai nusprendžia užbaigtinį lyczių savo darbu ir savytarpiņi prietiki sąnariu kiekvienos draugijos ir solydariszku mā ju reikalū? ar daugelis žmoniū geidžia ir stengiasi iszsikelti augszciaus paprasto gyvenimo, kuriamė kiekvienas įsigilinęs į patį savę nemato priesz savę kitokio mērio, kaip tik nupenėti savo kuną ir atsidžiaugti linksmybėmis szio szvieto? Dažnai nevat pusėtinai iszmokiti neturi to prakilnaus proto, ēsanczio ženklū tikrai apszviesto žmogaus, o apsireiszkianczio nore ir besistengime gyventi ne dėl savęs tiktai, bet pirmiausei dėl kitu. Tokio mokslo, tokios apszvaistos sziaūdien dūdasi jaustiesi visūtina stoka; o toji stoka atves ilgainiu doriszką ir medegiszką nūpūli draupijos, gūndydama proletarijatą, isztvirkimā ir daugybę baisingu draugijiszku kruszu.

Apszvaista pati savyje turi taikį ir nepridera ją vartoti kaipo ryką nė polytikiszkuėse nė kitokiūse reikalūse. Dailiu paveizdu supratimo to princypo gali szviesti įstatas, iszdūtas 1863 m. ant saimo didkunigaiksztystės Badu, kurs, atėmęs priežiurą ant iszkalu nū rėdo, pavedė ją kamisijai, iszrinktai per *tėvus* namu. Neįstabu per tai, kada tulas Prancuzu tiesastatis pasakoja,

jie imā kokias — tenai fiktyviszkas guvernantkas isz tarpo Vokietku ir Prancuzaicziū, kad tū tarpu žinoma, jogei tu metu vaikai (isz kuriū gali paskui dasipildyti perlenkis lietuviszkos inteligencijos) arba seka paskui kiaulės vūdegā (pas kiemionis), arba eina galvomis (po dvarus), ir, atskyrus labai-labai mažā skaitleliū vaiku isz ponu (nepripažistancziū savę Lietuveis, o dažniaus ir nebeēsancziū jais), nė vieni nė kiti nemato nė į akis nė jokiū guvernantku. Bet ir už tai dėkui, kad p. Pr. palytėjo taip svarbū dėl draugijos klausymā, nēs jau didis daugumas Lietuviū gailėstauja, jogei musu laikrasztyje nebetalpina rasztu rustesnės įtalpos, kurie palylētu *dabarnyszczius*, *tikrus* reikalus Lietuvos ir jos žmoniū ir stengtusi numaldyti vargus *szios dienos* Vienok kur jus, tikri *draugijiszki* rasztininkai?

jog, ėsą, dūđant vaikams rėniskus auksinus, idant jie eitu pa-
dėti jam medžioti, anie atsakę negalį, nės turį skubintiesi iszkalona.
Neatbutinai reikalinga lietai prilaikyti mokslinyczias ten, kur ju
stoka, ir tū laiku iszkala turi buti liūsa nū visokiu polytikiszku
įtekmiu ir vartoti ją kaipo ryką netinka, nėsa nedasięks savo
taikio. Ne stramužyjimas szalininkiszkuėse taikiuėse, tik plėtojimas
proto yra uždūte visu mokslaviecziu. Mokįtojas, betarnaudamas
visokiems mainantiems paputimams, kilusiems isz augszto,
pagal tai, kokia partija arba žmogystė įgyja virszininkystę arba
virszugalę, tampa pasyviszku ryku vietoje protaujanczios esybės,
paskirtos mokįti kitus mislyti. Nū žemiausiuju iki augszcziū-
siuju mokslavietės turi buti liūsos nū visu vienpusiniu įtekmiu
ir dėl visu szalyniu vienodos. Mokslas turi but iszguldomas
taip, idant jaunūmenė savintu jį isz meilės, persiimtu teisingumu
ir sziluma jo, idant neszaldytu savę biauriu klausymu: ant ko
jis man pareis? Kas iszsimokįs mislyti, kas įgys tikrają ap-
szvaistą, visur mokės iszgauti naudą jei ne dėl savęs, tai dėl
kitu, remdamasi ne ant egojistikzku, tik ant alterujistikzku prin-
cipu. Vienpusinis stramužyjimas davė draugijai gal daug guviu
techniku, bet nebeįstengė dūti žmoniu su szirdžia, mokancziu su-
malszyti savininkiszkus godulius ir *žmoniszkaį gyventi*.

Visiszkaį apleista didesnėje dalyje Auropos, įpacz-gi Rusi-
joje, yra apszvaista žemojo slūgsnio žmoniu. Tą, kas padaryta
tose szalyse, kur laipsnis apszvaistos rodosi visu -augsczciausiu,
galima tik už silpnas szakniukes laikyti. Koksai ten aprupini-
mas mokįtoju ir pacziu pradiniu iszkalu, kaip mėkaniszkaį yra
prigaminami tie mokįtojai! Ar-gi prie tokio medegiszko ir mor-
raliszko aprupinimo ju galima reikalauti, idant ant tos dirvos
imtu darbūtiesi žmonės buklesni — kūmet karjėra otelinio tarno
geresnį dūda atlyginimą, nės bent prieszakyje jo paties otelius
szypsoši! Reikia tiktai palyginti iszdūtes ant iszkalu su kitomis
iszdūtėmis lietos, idant patirti, kiek daug prie gero noro atlikti
galima. Taip paveizdona, Maskolijoje isz 650 milijonu paprastu
iszdūcziu lietos 1882 m. tik 17 milijonu paskirta ant apszvaistos
dalyku, kad tū tarpu kareivystė suėdė tūs pat metus 185 mil.! —
„Apszvaista žmoniu per pradines iszkalas — sako Jūzas Su-
pinski's savo tvare *Mysł ogólna fizyologii powszechnėj* — iki sziam
laikui baigiasi visur tik iszsimokinus skaityti, raszyti ir rokūti;
yra tai be ginczo dalykai svarbiausi, kurie padaro pamatą

tolesniam išsilankstymui, bet jie nepatiekia žmogų dėl pildymo reikalu draugijinio gyvenimo.“ Nū savęs pridursiu, jogei, pakol mokinimas vaiku iš žmonių bus tokiu formalizku ir tuszczia-viduriu, tol vaikai mokysis tik mėkaniszka skaityti, raszyti ir rokūti, idant to gyvenime nėkada nevirtoti.

Bet ir tas pats mokslas ne taip labai plinta tarp visūmenės, per priežastį nerupesnio apie tai, kam pridera, noris reikia pripažinti, kad jau matyti nekuriuose szalyse szviesus progiedrulėlei bent iš tos pusės. Vienok szie skaitlei geriausei išzaiszkins tą dalyką: tarpe 1861—70 m. ant szimto vaiku, ēsancziu metūse, kuriūse reikalinga lankyti iszkala, mokinosi

Kunig. Saksen-Veimaro	102,2
Kunig. Nasavos	100,5
Karal. Saksonijos	100,3
Kunig. Saksen-Altenburgo	99,1
Karal. Vyrtembergo	99,0
Kunig. Badeno	98,1
Szveicarijoje	95,1
Hanovere	93,2
Danijoje	89,6
Prusijoje (1864)	87,5
Bavarijoje	83,0
Prancuzijoje	76,5
Anglėnūse	76,2
Belgijoje	66,5
Meklemburgijoje	60,7
Austrijoje (1870—71)	57,3
Iszpanijoje	45,3
Valaktūse	31,9
Galicijoje	19,7
Bukavinoje	11,5
Turkijoje	10,5
Rusijoje	5,7

Sziaur-amerikoniszkos Szvienytose Valstijose nemokėjo nė skaityti nė raszyti žmonių baltosios szakos

metūse 1840 —	549000
„ 1850 —	962898
„ 1860 —	1260575
„ 1870 —	2879543.

Rusijoje 1873 m. iš tukstanczio rekrutu tiktai 30 mokėjo raszyti; ten pat 1882 m. tik 20,35 % visu naujaeivių graibalioje ant spaudinto raszto, o nekurie ir raszyti mokėjo. Geriaus stovi Prancija, nės iš rekrutu 1884 m. mokėta skaityti ir raszyti 87,7 %.

Kaip įvairūs ēsa rupesnis valdžiu apie apszvietimą ukėju, regime sustatę szitūs skaiczius:

	metūse	mokslincziu	mokjtiniu	mokjtoju
Suvien. Valst.	1883	189000	9750000	281000
Prancuzijoje .	1874	78500	4600000	132000
Rusijoje . .	1885	?	1000000	24389

Tai tiek Rusijoje buvo, pagal urėdiszkas parodas mokjtoju žemutinēse mokslavietēse, ant kuriu iszleisti per bėdą 5 milijonai rubliu. Žingeidu bus iszgiršti, jogei taip jau pagal urėdiszką iszskaitymą, 1884 m. iszgerta Rusu vieszpatystėje apgulmei 71250000 vėdrų degtinēs už 500 mil. rubliu, t. y. ant kiekvieno žmogaus (neatskiriant nē moteriu su kudikeis) vidutiniszkai iszpūla už 5,8 rubl. iszmauktos arėlkos. Dailus sustatymas!

Kur iszkalos geriaus aprupintos, ten ir ukėjai szviesesni; paveizdą regime Suvienytose Valstijose, kur ant vienu tik visūmeniniu mokslavieciu 1883 m. buvo iszdūta 818 mil. doleriu, arba Szvėdai su Norvėgija*). Szvėdijoje kiekviena asaba kupinūse metūse, kaip vyriszko taip ir moteriszko veislo, neiszskiriant nē Sūmiu su Laponais, moka skaityti, o jaunūmenē ir raszyti. Dėl to tai szvėdiszka iszkala ant parodos Viedniuje pelnē daugiaus nūdabonēs ir gyriaus, negu didžiausi iszdarbinei.

Vienok pradinēs iszkalos, tokios, kokiomis yra jos dabar, kaip mokina patyrimas, nebeįstengia priderinczei iszmokinti jaunąją eilę, jau dėl to vien, kad priespirtis neturtingu tėvu leisti vaikus iszkalona pailginta, o kur jos nēra, užvesta buti negali. Slūgsniūse, apie kuriūs kalba, jaunūmenē isz anksto turi rupintiesi apie uždarbį, idant nebūti sloga tėvu. Reikalingas to dėl tolimesnis mokinimas iszkalose vakarinēse ir nedėldieninėse. D-ras J. Bona Meyer'is (Die fortbildungsschule in unserer zeit, 1873) teisingai davadžioja, kad ant valdžios guli reikalas pasirupinti apie tą dalyką. Nēs kadangi valdystē kernoja už peržengimą tiesos ir įstato, nepriimdama teisinimosi nežinojimu ju, tai jos pareiga skototiesi, idant kiekvienas gyvatininkas tiek butu mokjtas, kad galētu suprasti jos įstatus. Antraip jį papildo dangun szaukianczią neteisybę. Kas prider prie iszkalu vakariniu, velytina butu priespirtis tam tikru įstatu, kokią naudojasi karal. Vyrtembergo, kunjg. Gotos ir kitur. Iszkalos tos, szalip lavyjimo abelnai, turi taikytiesi prie užvado, kurį paskiria sav lankytojas.

*) Dirstelk Auszros 10—11 n. 1885 m., Nurvėgijos apszvaista.

Atsakantis skaitlius besidanginancziu mokytoju turi platinti apszvaistą po visą szalį, laikydami skaitymus visūmenei, uždėdami susirinkimus ir uždarbaujanczias bendrybas, lygiu budu vakarines iszkalas, parodydami visatimei rykles ukėje ir amate, pamagindami naudotiesi isz paskolingai — suczėdytiniu skryniu ir draugyseziu iszlaikos arba atsargumo, plėsdami sveikas nūmones ir žines apie draugijinę ukę, prekionę, verstą ir pramonę*). Tokiu tai budu draugija isigautu į medegiszką tvirtybę, kuri ēsa paklodu visūtino iszsiplėtojimo gyvenimo ir paminā žengiant kopėcziomis civilizacijos pirmyn, be jokiu užkliuvimu ir sutrikimu. Tokioje draugijoje visokie pikti paproczei greitai nyksta, nės neturi kur įleisti szaknis, netur itarmiu bujojimo. Tokia draugija turi buti, bet ar tokia yra? ar stengiasi kas padaryti ją tokia? Žvilktērėkime į savo lietuviszkus tautiszkus ir draugijiszkus reikalus — ką daugiau kalbėti, kad iki sziolei savo knygos neturime!!

J. Andžiulaitis (Kalnėnas).

Nugramzdytas mėstas.

Jurė kriokia, jurė szniokszczia,
Vos pakįl sunki banga,
Vos palypsto lėgsztą krantą —
Ein szalin dusaudama.
Jurė verkia; smilcziu krantas
Liudnas, kurczias, neramus;
Isz po uku, isz po dumu
Saulės veidas lend szviesus.
Valtį seną žuvininkas
Tylei stumia vandenyn,
Szlapią tinklą vaikas tiesdams
Žvelgia nūbodžei tolyn.
Užsimislyjo žiurėdams,
Ilgu tapė ant szirdies.
— „Ko taip, dėde, jurė stena?“
Klausia senojo žvejies.
— „Sztai ans stiebas, ka ten kyszoo
Isz bedugnės gilumos, —
Pameni, kur pernai riszom
Valtį mes laike audros?

Ten bū**) mėstas viso pilnas,
Ant daugybės mėstu pons:
Sziądien vienas bokszto stiebas
Kyszoo gelmėj jurės plons.
Mėstas, sako, bū**) turtingas,
Kokiu nēr dabar — puikus;
Dėl savęs tik rinko auksą,
Plikeis leizdavo kitus.
Milžins jįjį czion pastatė —
Grindo kaulais klampynes;
Bet su jurėms, kaip nē peszės,
N'apgalėjo nēkaip jas.
Į mus' jurę toj gadynėj
Bėgo upė szia lanka —
Spaudė akmenio krantais ją
Milžiniszkoji ranka.
Bet pakilo szturms nū jurės —
Bangos krantą im skalaut,

**) = buvo.

*) F. K. Martinowski. Nie dajmy się. Pogawędka spółeczno ekono-
miczna. Warszawa 1885.

Upē jurę nebįveikus'
Pradęd žnogui pakersztaut,
Vis už tai, kad będno brolio
Brolis turtūs nežinoj':
Nę maldu, nę prakeikimu
Jis neklausę nękad jo.
Sztai dęl ko taip guseis stena
Juręs nųgandi banga;
Vos palypsto lęgszta kranta,
18. spalinic 1885 m.

Pūl szalin dusaudama" . . . —
Vaikas klausę szita bailei,
Baimęj juręn jis žiuręj':
— „O-gi varda koki, dęde,
Tas nugrimzdes męsts turęj' ?“
— „Vardas jojo — svetimasis,
Pamirszau senei jau jį.
To dęl, kad neprigimtas,
Nesiliko atmintyj“

J. Andžiulaitis (Kalnėnas).

Kapai didžiu kunįgaikszeziu ir karaliu Vilniuje.

Surasztyti pagal *A. II. Kirkorę.*

Laike kiauru szimtmecziu rasztininkai klydo, sakydami, buk tai Gediminas buvo pirmutiniu Vilniaus įkurtoju, ir buk tai priesz jį czia tebuvo mažutis sodelis. Vienok jau Dlugoszius sako, kad Vilnius jau gerai seniaus buvo priesz Gediminą, ir jog jo pirmutineis įkurtojais buvo Rymijonai. Jagęla Lietuvis tapę Lenku karaliumi; to laiko pažvalga ir tautinę garbę reikalavo, kad kaip giminę Jagęlos taip ir sostpilio įkurimas nų Rymijonu pradžia turętu.

Laikas ir mokslas parodę, kame teisybę. Szendien nękas jau nebetiki, jog Lietuvos kunįgaikszezei turęjo nų Rymijonu paeiti. Vilnius-gi daug szimtmecziu priesz Gediminą jau buvo įkurtas, turęjo savo tvirtynę, buvo sostpiliu vienos isz tu daliu, į kurias Lietuva buvo padalįta, turęjo savo vieszpaczius ir szventas vietas, ant kuriu buvo deginami lavonai tu vieszpacziu. Tarp tokiu vieszpacziu buvo nekursai Szventragis, kunįgaiksztis.

1272 m. Tas tada Szventragis metųse 1272 įbęgoje Vilnelės į Viliją aprinko vietą, ant kurios turęjo buti deginami lavonai kunįgaikszezeiu ir szauniausiuju bajoru. Vieta ta ant kapu aprinkta buvo tarp kalnu ir didžiausio aužūlinio miszko. Metųse 1294 czia tapę iszstatytas aukuras ant garbės Perkuno dievaiczio, tapę uždegta neužgestanti ugnis, ir czia apsigyveno augszcziausias kunįgu kunįgas, kryviu kryvaitis.

Pirmutiniu kunįgaikszezeiu, kurio lavonas czia tapę sudegintas, buvo Szventragis, nų kurio ir pats slėnis, ant deginimo paskirtas, buvo Szventragio slėniu pavadintas. Tas vardas daug amžiu iszbuvo.

1341 *mete*. Tame slėnyje turėjo buti deginami lavonai ir kitu kunigaikszcziu, o taip pat ir ju giminiecziu, vienok rasztininkai nėko apie jės nesako. Mes žinome tiktai apie pakasynas didžio Lietuvos kunigaikszczio Gedimino, kurio lavonas kaipo pirmutinio po Szventragio tame slėnyje tapė sudegintas.

D. kn. Gediminas tapė užmusztas 1341 m. pagal žodžius Stryjkovskio ir Kojalavycziaus, laike Veliūnos apsiautimo, pagal žodžius-gi Vigando tai atsitiko Beyerburgo apsiautime. Tame apsiautime Kryžokai pirmutinį sykį pasigavo szaudancziuju ginklu ir tikrai viena isz kulku parvertė Lietuvos milžina. Reikia tikėti, jog tai atsitiko pagal Veliūną, ant Niamuno (tarp Kauno ir Jurbarko mėstu), nės iki sziolei czia tebestov augsztas pilekalnis, *kapais Gedimino* vadinamas; žmonės-gi kalba, buk tai tas pilekalnis buvo supiltas ant lavono didžio kunigaikszczio.

Bet yra dar kitas pilekalnis Vilniuje, tarp Antkainio (Antokolio) ir Popovszcziznos, vieszpataujas ant kaimyniszku kalnu ir visos apigardės. Nū seniausiuju laiku szį pilekalnį taip pat žmonės vadina Gedimino kapais.

Stryjkovskis aiszkei sako, jog Gediminas tapė sudegintas ant krosnies, Szventragio slėnyje, Vilniuje, drauge su trimis Kryžokais į nelaisvę paimtais, ir jog jo sunus pirm laiko jam buvo kapus sutaisę.

Paskutinis pasakojimas tur buti teisingiausiu. Gediminas nėkur kitur negalėjo buti sudegintas, kaip tiktai ant krosnies, kuri 69 metus tam atgal buvo paskirta deginimui lavonu didžiu kunigaikszcziu. Bet pelenai ir kaulai neperdegę turėjo buti sudėti į skirimą sudyną, ant kurio po tam dėl amžino atsiminimo ir buvo supiltas szaunus pilekalnis.

1346 *mete* (?). Gediminui dar gyvam esant jo sunus Algirdis metūse 1318 apsipacziavo su Marija, dukterimi Jaroslavo, Vytebsko kunigaikszczio. Metūse 1320 pasimirė Jaroslavas, o tada Vytebsko kunigaiksztystė Algirdžiui pateko; pateko-gi vėl dėl to, jog Jaroslavas sunu neturėjo, o Marija buvo jo duktė vienutinė. D. kunigaiksztėnė Marija Vilniuje įkurė stacziatikiu cerkvė, „Piatnickaja“ vadinamą. Yra sakoma, buk tai ta cerkvė tapė pastatyta ant vietos, kur pirmiaus buvo stabmeldiszka szventinyczia Raguczio, dievaiczio girtūklystės. Kaip laikas pastatymo tos cerkvės, taip ir laikas pasimirimo kunigaiksztėnės nėra staczei žinomi. Cerkvė galėjo buti iszstatyta

tiktai Algirdžiui į Vilnių persikėlus, tai yra po 1341 metais, nės iki to laiko jis Vytebske gyveno. Užraszas, kurį randame ant marmulinės lentos į cerkvės sieną įmurytą rodo metus įkurimo 1345. Taip pat staczei nėra žinomas ir laikas pasimirimo Marijos. Žinome tiktai, jog Algirdis antrą sykį apsi-pacziavo 1350 metų su Ulijone, dukterimi Tvero kunigaikszczio; už tai tada Marijos pasimirimas ir jos palaidojimas piatnickoje cerkvėje turėjo atsitikti tarp 1346 ir 1349 m.

1377 mete. Dabar visiems jau yra žinoma, jog szaunus Algirdis buvo jau krikszczionis, o ne stabmeldys. Teisybė, vienok reikia pasakyti, kad jis prieš visus Lietuvoje rodėsi stab-meldžiu, nės bijojosi valdžios kryviu kryvaiczio, namūse-gi savo kaip Vytebske, taip ir Vilniuje jis turėjo krikszczioniszkas szventinyczias ir daugybę kunigu. Už rubežiu tikrosios Lie-tuvos Algirdis visiszkai nesislėpė su tūmi, jog jis yra krikszczionis. Taip metų 1342, kada Pleskavos pilionys meldė jį ateiti pas jūs vieszpatauti, Algirdis raszė jiems: „asz esmi jau kriksztytas, krikszczioniu esmi ir antrą sykį nenoriu buti kriksztytu.“

Algirdis pasimirė Vilniuje 1377 metų. Pagal metraszius lietuviszkus ir gudiszkus jis tapė palaidotas cerkvėje czyszcziausios Dievo gimdytojos (Preczistoj Bogarodicy.) Ta cerkvė tapė įkurta per antrą Algirdžio paczią, d. kunigaiksztėnę Ulijonę. Užrubežinei-gi rasztininkai sako, jog Algirdis tapė sudegintas stabmeldiszku budu.

Tūdu abudu praneszimu galima yra sutaikinti. Algirdis galėjo buti palaidotas cerkvėje Bogarodicos, o drauge su tūmi dėl prastu žmoniu galėjo buti ant krosnies Szventragio slėnyje sutaisytas laužas, ant kurio pagal senovės papratimą galėjo buti sudeginti arklei, sakalai, ginklai ir kitos padarynės didžio kunigaikszczio. Žmonės matė, jog buvo deginimas ir dėl ju to buvo gana.

1382 mete. Szaunus Keistutis, Žemaicziau, Traku, Gartėnu, Bresto kunigaiksztis, Lietuviams mylimiausias, nės kada Algirdis daugiausei Gudijoje vieszpatavo, Keistutis iki mirimo buvo iszpažintoju stabmeldiszko tikėjimo ir Žemaitijos globėju, iki metų 1382 netapė per vylių Jagėlos sugautas ir Krevoje į tamsinyczią įmestas, kur ir buvo per paliepiamą to paties Jagėlos nužudytas. Jo lavonas į Vilnių tapė atvežtas ir

visu akyveizdoje sudegintas ant Szventragio krosnies. Tai buvo paskutinis stabmeldiszkas kunigaikszczio palaidojimas Vilniuje.

Penkerius metus praleidus, 1387 metūse, ant tos paczios vietos, kur pirmiaus buvo Perkuno aukuras, tapē iszstatyta katalikiszka katedra ant szv. Stanislavo vardo; ir tos bažnyczios įkurtoju buvo Jagēla, dabar jau Lietuviu ir Lenku karalius.

Nū to laiko lavonai vieszpataujancziu esybiu ir ju pamiliju rymo-katalikiszkos tikybos buvo palaidojami szv. Stanislavo katedroje.

1390 m. Metūse 1390 pasimirē *Kazimēras (Karigaila) Algirdaitis*.

1392 mete. Dvejus metus praleidus, 1392 metūse, pasimirē jaunesnysis Algirdžio sunus, *Aleksandras Vigundas*. Abudu tapē palaidotu tame pacziame skliape, kurį greitai po tam Vytautas aprinko kaip dēl savo pacziuju, taip ir dēl savęs.

1418 mete. Metūse 1419 Trakūse pasimirē antroji*) pati d. kn. Vytauto vardu *Ona*, duktē Szventoslavo, Smolensko kunigaikszczio, įkurtoja gražios gotiszkos bažnyczios po vardu szv. Onos Vilniuje. Ta Ona Szventoslavaitē tapē palaidota katedroje szv. Stanislavo, o kurioje jos vietoje, tai toliaus bus pasakyta.

1430 mete. Spaliu mėnesyje 1430 metu didis Lietuvos kunigaiksztis Vytautas, dasižinojēs, jog pasiuntinei, kurie jam neszē karuną nū cēcoriaus Zygmunto, katra karuna jis turējo buti pagal popēžiaus suteikimą apvainikūtas ir pakeltas į Lietuvos karalius, tapē sugauti per draugininkus Zbignēvo Olesnickio ir karuna nū ju atimta — sakoma tada, jog Vytautas apie tą dasižinojēs, jau ir be to sergās nū nukritimo nū arklio, dar labiaus sunegalo. Jausdamas tada, jog jis tos apmaudos nepergyvensēs, 21. dienoje spaliu mėnesio Trakūse suraszē testamentą, pagal kurį Vilniaus vyskupui ir kapitulai vilniskēs katedros jis užraszē didelį dvarą Ihumen'a, reikalaudamas, idant per amžiu amžius kas metu czvertį visos kapitulos butu atlaikoma didē szventenybē už jo paties duszią ir už duszias jo dvieju paczių, Onos, jau pasimirusios, ir Ulijonēs dar tebegyvenanczios, ir idant jis butu palaidotas katedroje prie altoriaus szv. Mikolo arkaniolo, kur jau buvo palaidota jo pati Ona, prie kurios jis ir dēl savęs vietą skyrē. Pelną-gi nū dvaro Ihumen'o

*) Pirmutinē Vytauto pati buvo Marija Praskovija, duktē kunigaikszczio isz Starodubo. Kada ji pasimirē ir kame palaidota — nežinome.

paeinantį Vytautas szejp padalino: du trezdaliu pelno prigul Vilniaus vyskupui, kurs kasmet taip pat isz paminėto dvaro tur iszmokėti 5800 dabartiniu auksinu (80 kapu grasziu) skaitantiems (legentes) nūlatai maldas katedroje, ir 1450 auksinu (20 kapu grasziu) kunigui perdėtiniui altoriaus szv. Mikolo arkaniolo toje pat bažnyčioje.

Szeszioms dienoms suėjus, tai yra 27. dienoje spalio mėnesio 1430 metu, pasimirė Lietuvos milžinas. Karalius Jagėla, Vytauto anukas didis Maskvos kunigaikštis Vasylis, didis kunigaikštis Svidrigaila ir daug kitu ponu, suvažiavusiuju į Trakus isz anos pusės rubežiaus, palydėjo Vytauto kuną isz Traku pilies į Vilniaus katedrą. Czia jo noras tapė iszpildytas. Jis tapė palaidotas prie altoriaus szv. Mikolo arkaniolo, grabe kuriame jau ilsėjosi jo pati Ona.

Kame-gi tada buvo padėtas altorius szv. Mikolo arkaniolo? Ant to aiszku turime atsakymą apraszyme Vytauto palaidojimo per lietuviszką metraszėją: „y položysza jeho telo v zamku u Vilni v kostele sviatoho Stanislava y chore na levoy storone, podle dverey zakrystyjnych“.*)

Aiszku tada yra, jog ir altorius szv. Mikolo ne toli nū duriu zakristijos stovėjo, jog kunas buvo palaidotas ne skirimoje koplyčioje, bet pacioje, po kairei pusei, ne toli nū duriu zakristijos. Isz aktu-gi kapitulos žinome, jog priesz ugnelę 1530 m. zakristija ano laiko katedroje buvo nū pietu pusės padėta.

Bielskis ir Stryjkovskis sako, jog ant Vytauto grabo buvo pastatyta didė karinė vėlava, ant kurios jis pats buvo paženklintas, raitas ant žirgo. Ugnelė 1530 metu suėdė tą palikimą.

Vienas isz stropiausiu Vilniaus tyrinėtoju, Mikolas Homolickis, o taip pat Kirkor'as**), pagal kurį szis rasztas yra sudėtas, staczei sako, jog Vytauto grabas katedroje atbudavotoje po ugnelei per Bernadiną Zenobį szendien iszpultu pietinėje dalyje presbyterijos, arcziaus vidurio didžiojo altoriaus, tarp pirmutinio ir antro poro bažnyczios paspireziu (pilioriu).***) Toliaus be jokio abe-

*) Norbutas, kn. 7.

**) Groby Wielkoksiażące i Królewskie w Wilnie przez A. H. Kirkora. Warszawa. Drukiem Józefa Ungra. 1882.

***) Drauge su Homolickiu reikia atsiminti ir apie prėlatą vil. katedros, kunigą Mamertą Herburtą, kurs visus aktus vilniskės kapitulos, pradėdamas nū 1500 metu gražiausei iszvertė į lenkiską kalbą. Dėl Vilniaus tyrinėtoju — tai didei svarbus daigtas, bet kame tapė popėrei kn. Herburto, jam pasimirus, nėra žinoma.

jojimo galima sakyti, jog toje vietoje, kur isz pat pradžios buvo Vytautas palaidotas, turėjo buti rusys (skliapas) dėl visu ano laiko lietuviszku kunįgaikszcziu. Tame rusyje buvo palaidoti pirmiaus priminėti Karigaila Algirdaitis, Aleksandras Viguntas, Ona Szventoslavaitė, antroji Vytauto pati, ir paskiaus Vytauto pasimirusioji, kaip tai: Zygmuntas Keistutaitis, d. kn. Svidrigaila, Mikolas Zygmuntaitis, apie kuriūs paskiaus taps pasakyta. Tokiu tada budu tame pacziame rusyje kur pirmuciausei Vytautas buvo palaidotas, ilsėjosi ir kiti kunįgaikszczei, iki nebuvo pastatyta karaliszkoji nabasztninku sukrautuvė (koplyczia). Bet jegut vietą pirmutinio Vytauto grabo mums reikėjo spėti, o tai dėl priežaszcio katedros pertaisymo po ugnelės 1530 metu, už tai tikriausei galime pažymėti, jog antras grabas, į kuri tapė perkelti jo pelenai isz pirmutinio grabo, buvo pacziroje gilumoje sziaurinės dalies katedros, nės czia, o ne kur kitur, buvo anszauanus *Vytauto aukuras*.

Ne gana, jog Stryjkovskis, Bielskis, Gvagninas klaidžei raszo, buk tai karalius Aleksandras, szv. Kazimėras karalaitis, Zygruuntas Keistutaitis su savo sunumi Mikolu ir d. kn. Svidrigaila buvo palaidoti *toje pat koplyczioje*, kurioje jau Vytautas ilsėjosi, bet ir pagirtinas Lietuvos ir Vilniaus tyrinėtojas Mikolas Balinskis (Starożytna Polska III, 148), o taip pat Lukoszius Golębiowski (Dzieje Polski za panowania Jagiellonow III, 518, przypisek 75) daro tą patį pasirikimą. Vytautas nėkadus nebuvo paguldytas karaliszkoje koplyczioje, nei priesz, nei po perkėlimo jo pelenu. Vytautui tebegyvenant tebuvo dvi koplycziai, viena pirmutinio vyskupo Indriaus Vasylio, o kita Mantvydo, m. 1422. Karaliszkoji koplyczia, apie kurią žemiaus pasakysime, atsirado paskiaus, ir joje szv. Kazimėras karalaitis buvo pirmutiniu palaidotas. Tada atkartodami dar sykį sakome, jog taip vadinamo *Vytauto grabo*, arba *Vytauto aukuro* nereikia painioti su karaliszkaja koplyczia. Zygmuntas Keistutaitis su savo sunumi Mikolu, d. kn. Svidrigaila buvo palaidoti *Vytauto grabe*, tada kaip szv. Kazimėras ir jo pasekėjai isz Jagėlos namu buvo laidojami karaliszkoje koplyczioje. Czia taip pat turime priminti, jog Vytauto aukurą ne tiktai kad daugelis rasztininku, bet ir aktai kapitulos kartais (m. 1557) vadina *Vytauto koplyczia*.

Tokiu tada budu, kada po baisios 1530 metu ugnelės katedra isz naujo buvo atbudavojama ir atpūsziama, tapė atnau-

jintas ir aukuras, Vytauto apdavanotas ir to dėl Vytauto aukuru pavadintas. Tame aukure tapė įtaisytas paveikslas szv. Mikolo arkaniolo dėl atsiminimo pirmutinio aukuro, stovėjusio ant milžino kapo.

Starovolskis paliko mums szį paraszą ant Vytauto virszkapio. Paraszas lotyniszkas; dūdame jį tikrame iszguldinime: „Bona Sforcija, Lenku karalėnė etc., szauniam valdimėrui, Aleksandruui Vytautui, didžiam Lietuvos kunįgaikszcziui, dėl savo tėvynės geriausei užsipelnusiam, ir karineis veikalais kiaurai per visą svėtą garsiam, dar gyva tebebudama, szį akmenį su-taisė. Po tam Valerijonas, Vilniaus vyskupas, geradėjui szios bažnyczios tą virszkapį prie jo aukuro pridėjo ir jo kaulus, pirmiaus nepritinkanczei laikomus, jame uždarė. Metu Vieszpaties 1573.“*)

Dūnos jieszkoczei.

Pagal *Senky.*

(Priemazga.)

II.

Naujame Jorke.

Ant vietos ir akmū apželia.

Jeigu eisime Naujame Jorke per placzią, ulyczią Brodvay ties mariomis, pro sodą (Chattam square) ir pereisime apie pusantros deszimties ulycziui, tai rasime kampą pilies vis bėdnesnį, nėkesnį, purvinesnį ir labiaus apleistą. Ulyczaitės vis siauresnės ir siauresnės. Namai, kuriūs dar tur buti pastatė marininkai Nyderlandtai, labai surėžyti ir pasvirę į visas puses; stogai su-

*) Tas pats paraszas lotyniszkaizei skamba:

Bona Sphortia, Regina Poloniae etc.

Inclyto Principi, Alexandro Vitoldo, Magno Duci

Lithuaniae, de patria sua optime merito

et rerum gestarum gloria per univ-
ersum orbem claro,

Dum viveret, lapidem hunc paravit.

Valerianus demum Episcopus Vilmensis Benefac-

tori Templi huius, monumentum hoc

altari eius apposuit, ossaque ejus, ante

non pro dignitate servata, in eo

conclusit. Anno domini

MDLXXIII.

driskę, molis isz virszaus pusiau nukritęs, o patys murai taip į žemę įsmukę, kad langai beveik žemę siekia. Dyvinai iszsirodo ta dalis pilies: Amėrikonai mėgsta ulyczias tiesias, namus ir stogus lygius, o czion ulyczaitės kreivos, viena trioba augszta, kita žema, vienas stogas augsztesnis, kitas žemesnis, vienas labiaus nudriskęs, kitas mažiaus, o kitur visai jau nėra stogo.

Pagal tą vėl, kad ta dalis pilies arti kranto mariu, purvynai ant ulycziu neiszdžiusta beveik nėkad, o maži kiemai iszsirodo kaip prudai tirsztu jūdo purvo. Langai apipaiszytu namu matyti ir tame purve, kurs margūja nū szmoteliu popėros, stiklu, szipuliu, blekio ir t. t.; galima pasakyti, kad tokie szmotelei apdengia visas ulyczias; o dar teisingiaus sakant, apdengia purvą, kuriūmi storai apkėrstos ulyczios ir kiemai. Visur matyti purvynas, netvarka ir nelaimė žmogaus.

Tame kampe pilies yra tokie namai dėl pakeleivingu, ten už du doreliu ant nedėlės gauni nakvynę ir maistą. Tūse namūse yra szinkei, kur gaudžuvei vilioja valkiozus į savo laivus, arba viliokai isz Venecuėlijos, Ekvadorijos ir Brazilijos vilioja žmones į savo kampa, kur paskui drebulys beveik visus iszsmaugo; kuknės, kurios maitina žmones sena mėsa, supuvusiomis žuvimis, kurias jau pats vandū iszmeta ant kranto; dar ten yra namai visokiu graju, visokios nakvynės dėl matrozų, vietos dėl skalbėju, o ant galo galima primegsti, kad ten yra ūlos razbaju, vargo, bado ir aszaru.

Vienok ir ta dalis pilies jūda, nės visi pabėgėlei, kurie tik netur kur pasidėti, o dirbti nenor, kriuszasi ten, gyvena ir mirszta ten. Jeigu sakysime, kad pabėgėlei isz Eiropos yra tik sziuonais savo viengenczių, tai gyventojai szito kampo pilies yra tik sziuonais pabėgėliu. Žmonės kai kiti dykauja, nės netur ką veikti, bet daugybė dykauja isz papratimo. Dėl to tai naktimis ten tankei plumpsi szuvei, girdėti szaukimai pagalbos, užkimę balsai piktu, dainos girtūkliu Irlantu, arba staugimas peszancziusi murinu. Diena, beveik kas valandą, pulkai nudriskusiu valkiozu su pypkėmis dantyse žiopso pesztynėms ant kumsczių ir stato į laižybas po kelis skatikus už kožną iszmusztą akį. Vaikai balti ir jūdi su pasisziauszuseis plaukais, vietoje buti mokslincziuose, slimpinėja po kiemus, barszkįdami jauczių szonkauleis ir jieszkodami purvyne atlikusios maitos, supuvusio vaisiaus, viso-

kiu nēknēkiu. Moters Irlantkos atkiswa rankas, pamacziusios užklydusį poniszkaį pasirēdžiusiį praeiviį.

Pažinę dabar dalį tą pilies, o prisižiurēję jos gyventojams, užtiksimė ten du senu musu pažįstamu — Laurą ir jo dukterį Patronę. Dvarai, apie kuriūs taip mislyjo, isznyko kaip sapnas: randame dabar jūdu tamsioje išmukusioje į žemę grincioje su vienu langu, o ir tame iszdaužyti stiklai. Sienos nū drėgnumo pajūdavusios ir supelėjusios; szale sienos stovi mažas, jau keliose vietose prakiuręs, geležinis pecziukas ir trikojē kēdutē; kampe biskiį patarszyta miežiniu sziaudu — tai jūdviuju lova.

Tiek ir visko. Senis Lauras priklaupęs priesz pecziuką jieszko, ar ne užsiliko jau senei atszalusiamė pelene nors kokia bulvė (roputė); o nēko neradęs, atsitraukē ir po valandėlei vėl grižta ir žarsto pelenus jau dvi dieni. Patronė sėdi kampe ant žemės, atsirēmusi su alkunėmis ant keliu, rankomis apkabinusi galvą ir žiuri į grindis. Mergina serga ir vargsta. Neva ta pati Patronė, bet jau ne tie raudoni veidai, iszbalę nū ligos, burna jau daug mažesnė, o akys didesnės ir iszverstos. Atsimusza ant veido supuvęs cras, vargai ir nēkai valgei. Maitinosi tik vienomis bulvėmis, bet jau antra diena, kaip ir tu neteko. Nežino dabar abudu, ką pradės ir kūmi maitįsis. Baigiasi treczias mėnesis, kaip gyvena beveik ant gryno lauko ir tupi szitoje skylėje, tai jau ir pinigai iszsibaigē. Senis Lauras klausinėjo kelis syk darbo, bet ne tik jo negavo, ale ir nēkas nesuprato, ko jis nor; bandē padėti neszioti į laivus pundus, anglis, bet neturėjo karo, o Irlantai tūjaus apdaužē jam antakius; norėjo padėti bile ką su kirviu prie budavonės laivu, bet vėl kūne akis iszdaužē. O-gi ant galo kas tai per darbininkas, kurs nesupranta, ką jam sako?! Kur tik kysztelėdavo rankas, ką tik pradėdavo, kur tik pasirodydavo, visur jį iszjūkdavo, stumdydavo, kumszdavo, trankydavo; dėl to — tai nēko nerado, nēkur negalėjo skatiko nē uždirbti, nē iszvilioti. Plaukai jau visai pabalo nū vargo, iszsibaigē pinigai, viltis, o prasidėjo badas.

(Tolaus bus.)

Vaistas nū koleros.

Berods, padūtas czia vaistas negalėjo įgyti visūtinaį pripažinimą, bet-gi vis yra žingeidu apie jį iszgirsti.

Metūse 1852 d-ras Biurk'as uztēmyjo beskraidant kolera, kad trusiantieji apie varią nebepagaunami taip smarkei koleros, kaip kad kiti, nēs isz 7695 tokiu darbininku numirē tik 20, kad tū tarpu kitus skaitē mirsztanczius szimtais. 1865 m. tas pats Biurk'as szia kę uztēmyjo. Bauginant kolera Tulonieczei strymagalveis nēsinosi isz savo nedalingo mēsto, bet arsenalo varkalei, iszsijautoję apie isztyrimus d-ro Biurk'o, apsiliko tenai ir, dyvinas daigtas, isz 250 numirē tik 1, ir tai dēl to kad apsirgus kudikiui pametęs buvo arsenalą. O ir kiti 900 varininku Tulone iszliko, kad tū tarpu kolera žudē tukstanczius szeip žmoniu. Įsigužtavus kolera tūs pat metus Paryžiuje, tenai isz 30000 varininku numirē kolera tik 16; taip jau iszliko ir tie, kurie dažnai vartoja varinius sudus (rykus) ir abelnai varią. Pagal administracijos-gi apskaitymą, isz darbinku apie varią mirszta tik 3 nū 10000. Paugždinti tokioms buitimis, provesorius Huas Szvėdijoje ir inžinėras Kassiano Iszpanūse uztēmydami iszvydo, jogei nū koleros iszlikdavo visi darbininkai kasyklėse vario, o nevat, pagal pastarąjį, ir aplinkinei gyventojei ēsą labiaus apsaugoti nū jos, negu tolymesniejie. Taip jau ir daktaru-du Rogatis su Galliarini'u uztēmyjo Neapolyje antkrito koleros metą (1836 ir 54 mm.) nē vieną isz dirbancziuju apie varią nenumirus. Tą patvirtino ir tyrinėjimas Bagdade (Azijos paszvietyje).

Turėdamas priesz akis tokias parodas ir patyrimus, d-ras Biurk'as įgavo mislį, taip sakant, skiepyti savę vario sandėliu. Kakdamas dēl isztyrimu Marselijona 1865 m., kada tenai smar-kavo kolera, jisai primaiszydavo į praustinį vandenį po 15—20 centigramu sėrarugsztės vario ir neszioldavo ant kuno varines lentikes. Taip apsigynęs, jisai be pavojaus lankē Marseliją su Tulonu tarpe kolera smaugiamuju. Bandavodamas tą vaistą, mokįtasis daktaras pasiliovė ēmęs varią: ir sugavo tūjau kole-rinę, nū kurios atsikrėtē tik nurijęs apscei varinės materijos. Po tam jisai persikanavo ēsant geriausei priesz kolera šzeip elgtiesi: aplink kuną nesziok jūstą isz varniu skritulėliu, kuriūs gal užstoti ir varinei pinigai. Taip jau gali dėvėti jūstas, bruslotą ir flanelinius marszkinius įdažytus sėrarugsztėje vario; kambariūse ant spiritliampės deginti klorines apyrauges vario; imti pilės (kuriose 1 centigramas dviapraugės vario) nū 2 iki 6 sykiu ant dienos ties augumu, paveizdona isz ryto ir vakare

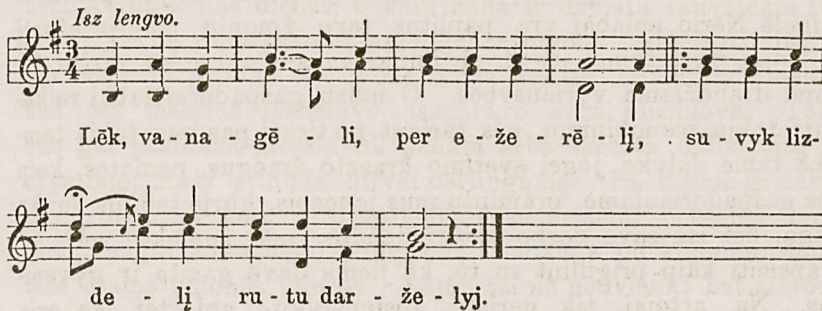
po dukart ir pusadyniui praslinkus po pietu; trukstant pileliu dėti į vandenį prausimui nū 10—20 centigramu vario; taip jau gerti per pietus minerolinį vandenį su variu ir apszlakstyti valgomus vaisius jo sėrarugszte. Mėgindami tokiu budu ginti žmones nū koleros iszrado, kad isz 18 apsirusiu 16 visai pasitaisė, o pasimirė tik 2 ir tai nū paszalinės priežasties jau pasveikstant. D-ras Lyl'is pagelbėjo variu 26 isz 32, kad tū tarpu isz 36, gydytu paprastu budu, numirė 28.

J. Ma...ys.

Daina apie vanagėli.

Gaida ir žodžei isz Garliavos.

Isz lengvo.

Lėk, va - na - gė - li, per e - že - rė - lį, . su - vyk liz -
de - lį ru - tu dar - že - lyj.

Lėk, vanagėli,
Per ezerėlį,
Suvyk lizdėlį
Rutu darželyj,

Tame darželyj'
Tame žaliame,
Verkė mergelė,
Verkė jaunoji.

Atjoj bernelis,
Klausė mergelės:
„Ui ko tu verki,
„Jauna mergelė?“

Nėr man tėvelio,
Nėr man tėvelio,
Nėr man tėvelio,
Rangelei rengti.

Nėr man mocziutės,
Nėr man mocziutės,

Nėr man mocziutės,
Kraiteliui krauti.

Nėr man sesucziu,
Nėr man sesucziu,
Nėr man sesucziu,
Vainikui pinti.

Nėr man broleliu,
Nėr man broleliu,
Nėr man broleliu,
Laukelini dėti *).

Mėnū tėvelis,
Mėnū tėvelis,
Mėnū tėvelis,
Rangelei rengti.

Saulė mocziutė,
Saulė mocziutė,
Saulė mocziutė,
Kraiteliui krauti.

*) Laukelį dėti, visus darbus ant jo atlikti.

Žvaigždė sesutė,
Žvaigždė sesutė,
Žvaigždė sesutė,
Vainikui pinti.

|| Sietins brolelis,
Sietins brolelis,
Sietins brolelis,
Laukeliui dėti.

Vanagėlis.

Isz ukės.

Noriš p. Nėris, iszleizdamas į žmones savo pagirtinus „tris pamokslus apie gaspadorystę“, paskyrė gerą vietą savo kniūtės rasztui apie mėszlą, vienok neužkenks dar trumpai pasznekėti apie tą didei svarbų dēl musu ukės dalyką, nės teisybę pasakius kniūgelė Nėrio nelabai yra paplitus tarp žmoniu per priežastį sunkaus pristatymo jos ir bailumo musu ukininku pirkti ją, kaipo draudžiamą vyriausybės. O musu gaspadorei labai reikalauja tokiu pamokinimu, nės tariant po tiesai pas mus tokia tamsybė tame dalyke, jogei svetimo kraszto žmogus, pamatęs, kaip mes gaspadoriaujame, pramintu mus jauzeis, kurie tempia sunkų jungą, bet isz savo darbo neturi naudos, nės nemoka verstiesi ir apsieiti kaip prigulint su tū, ką jiems davė gamta ir gyvenimas. Na, artojai, tik geriaus apsimislykite apie tai, ką czia pasakysiu. Kaip jus pavadintumėte tokį žmogų, kurs turėdamas pinigų, imtu jūs mėtyti ir deginti? Arba vėlei tokį, kurs sunkei uždirbtą dūną mintu po kojomis, trankytu pakelėse ir vienu žodžiu naikintu savo gerą? Tikrai pasakytumėte, jog tai beprotis ir kvailas žmogus. O vienok, skaitytojau, pasidairyk į susėdus ir savo apielinę, o iszvysi, kad mes visi gerai paikteliame. Nės pažiurėkie tik: sėji tu grudą iszdirbtoje dirvoje ir tikiesi, kad isz to grudo turėsi sav maistą ir pelną; bet apsigau, nės javai tav neužderėjo, o neuždera tankiausei dēl to, jog žemė po pasėliu nebeužmėžta, neturi tiek peno, idant iszmaitinti grudą ir iszleisti isz jo buinesnį diegą. O isz kur dirva ima tą sylą dēl užauginimo javo? Isz mėszlo. Na, o mes ar mokame gaminti ir oravyti jį? Berods, ukininkai visada rupinasi kūne daugiausei mėszlo iszvežti ant dirvu, bet į ką tas mėžimas panėszus! Tik jūkas ima žiurint, kaip tą mėszlą ant nėko paverczia. Tegul taip ilgiaus musu ukininkai versis su mėžimu žemės, tai dirvos suvis taps liesomis, ir musu vaikai galės keikti savo tėvus už tai, kad jie taip blogai apžiurėdavo jas, paversdami ir tą patį mėszlą, ką turi, į nėką. Musu ga-

spadorei rupinasi tik apie tirsztąjį mėszlą, kurį palieka po nakcei arba per žiemą arklei, kiaulės ir galvijai su avimis, o mižalus jie išleidžia laukan per kiaurus pamatus, kuriuse padaro tam tyczia skyles, idant tvarte butu sausiaus. O tū tarpu ar žinai, skaitytojau, kad mižalai yra geresnis mėszlas-už tirsztąjį? Visu svarbiausia dalimi mėszlo yra toks dalykas, kurį vadina *amonijoku*, o to mižalūse yra visu didžiausia dalis; mižalams nusekus ir amonijokas drauge iszgarūja, o tokiu budu nyksta visa gerovė mėszlo. Prie tam atėjus mėžatvei žmonės tą patį, jau netekusį geriausios dalies mėszlą veža į laukus ir palieka tenai bežluksant kelias dienas, o kaip kada ir dvejatą sanvaicziu (nedėliu), iki ir užsilikęs dar amonijokas gauna iszsivėtryti; paskui jau iszkratę palaiko dar kokią dieną ir tik tada pradeda arti, kad tas mėszlas iszdžiuvo, iszgaravo arba nusiplovė. Tokia eile gal pasilieka mėszle tik penkta arba szeszta dalis viso to skystimo, kuris pridūda dirvai derlingumą. Pasakykie-gi dabar, skaitytojau, ar mes, taip apsieidami su mėszlu, neesame lygus tam žmogui, kurs mēto pinigūs ir mindžioja po kojomis dūną? Mes esame žmonės tamsūs — apie tai nė nedvejok; bet statome savę diktais ir iszmintingais, sakydami: „ką ten mus ta kniga iszmokins, bene jos raszytojas moka arti, akėti ir mėžti lauką; mes, kurie ant to stovime, galime geriaus apie tai numanyti, tai kam-gi mums toji kniga, kam mums tie rasztai?“ Tai taip szneka tamsunai. Vienok, brolau, labai klysti taip pliaukszdamas. Tas, kurs raszo knigą, pats gal nearė, nė nemėžė, bet jis žino labai gerai isz tam tikru knigu, kaip iszmintingosni žmonės kitu krasztu elgiasi ir koki jie isz to traukia pelną. Sztai ir apie mėszlą, ar nori žinoti, ką sako tokie protingi žmonės? Jei apsiimi toliaus skaityti szitą mano rasztelį, tai asz tav papasakosiu apie tai, o gal szitie keli žodžei vieną arba kitą paugždins geriaus verstiesi savo ukėje.

Taigi sakiau jau, kad visu svarbiausiu dalyku mėszlo ēsa amonijokas, kurio didžiausia dalis laikosi mižalūse; jei amonijokas iszgarūs, mėszlas virsta per nėką. Per tai reikētu pirmuciausei pasirupinti; idant tas amonijokas užsiliktu visas mėszle. Dėl to yra labai gera ir naudinga roda, tatai: ketindamas tarztyti tvartus sziaudais, pirma apibarstykie sumintą mėszlą sausomis žemėmis, kurios sugers amonijoką su mižalais ir nedūs jiems iszsivėtryti. Nės reikia žinoti, kad amonijokas ēsa kaipo

druska; mižalūse jis isztirpęs, bet įsisunkęs į sausas žemes pasidaro kietu kaip druska, o tik iszkrėtus mėszlą po lauką ir aparus jį, tasai amonijokas vėl atitirpsta ir pridūda derlingumą dirvoms. Prie tam dadūdami prie sziaudu žemių, padarome ir daugiaus ir geresnio mėszlo, o atlikusius sziaudus galime suszerti galvijams. Tik reikia gerai įsidėti, kad žemės, kuriomis apibarstome mėszlą, turi būti sausomis. Vasarą ju lengvai gausi, bet ant žiemos reikia tam tyczia pagaminti jos isz rudens ir supilti kur ties tvartu, apdengus po tam sziaudais. Geriausei yra dėl apibarstymo imti jūdžemį, durpėtas žemes arba trupų molį. Molis geriausei dera prie galvijų mėszlo, kurį po tam reikia krėsti ant lengvu, sziltu dirvu. Barstydami susigulėjusį mėszlą žemėmis, dar gero sav padarome tūmi, jogei tos žemės užlaiko nū pagedimo arkliu ir įpacz aviu mėszlą, kurs, kaip kiekvienas žino, greit perdega, suplėksta ir tokiu budu eina per nėką. Taip tai regime, kad klausydami szitu rodu, galime turėti dveja tiek mėszlo ir tai daug geresnio. Jeigu dar prie to minėsime, kad sąszlavas, pelenus, sūdžius, muilienas ir szarmą, vietoje ką belieti bile kur, turime pilti ant mėszlyno, prietvartės, arba ir pacziamė tvarte — tai ir bus beveik viskas, ko pas mus ant to sykio geram ukininkui pakaks žinoti.

Taipogi dažnai musu daržininkai, kurie valdo keliatą margu lauko ir kokią vieną karvaitę, skundžiasi, kad neturi kūmi užmėžti ir to paties sklypgalio. Vienok ar norite isz nebuto butą padaryti? Asz sakau, kad kiekvienas isz tokiu daržininku gali labai lengvei pasigaminti sav mėszlo ir tai ne blogo. Tik iszkaskie ties savo bakužiu dūbę didumo, kaip sav numanai, iszklostykie apaczią sziaudais ir po tam meskie tenai visada sąszlavas, žoles iszrautas pakelėje, žemių po truputį įpacz iszgriebtu isz grabiu, ant to liek pamazgas, muilienas, szarmą ir kitus daigtus, kokius numanai, o isz to iszeis paskui visai pusėtinas mėszlas, geresnis už mėszlą blogai szertu galvijų arba arkliu.

Dar prie to viso prikeibsiu visu svarbiausią rodą: ketindamas mėžti lauką, atsidėkie ant to pilnai, ir papraszės į talką kiek reikiant vyru, sykiu vežkie mėszlą, iszvežtą tūjau kratykie, o iszkratytą taip jau ant tu pėdu užarkie, nės jeigu laikysi mėszlą ant lauko bent dvi — tris dienas, tai jis iszsivėtrys,

kaip pirma jau buvo sžnekęta, ir užlaikys savyje gal tik penktą dalį savo sylu dėl pagerinimo dirvos.

Tai ir vis, ką galėjau dabar pasakyti. Žinai, jogei yra dar daugybė geru rodu, bet jos netinka mums, nės suėda daug kaszto; geresniu pragumu (spasabu) mėži ir apdirbti žemę mes negalime iki kolei pasigauti, nės ėsame mažaturezeis ir mums nebeužteks pinigų ant nusipirkimo reikalingu daigtu, kadangi prie tam turime mislyti tik apie tai, kaip atlikti rėdai visokius mokesčius, kurie kilte kyla ir rodosi ketina visai mus užsloginti. Už tai musu ir bėda, kad tik krauja mums inokesczius ant mokesziu, o nesirupina apie tai, idant mes galėtumėme geriaus ir iszmingiaus versdamiesi apie savo lauką papildyti tuszezią kiesznių; draudžia mums, Lietuviams ėsantiems po Rusu, apsiszvietimo; bet neliauja sloginę mus padūtkais ir visokeis nebuveis. Na, kad geidžia, idant mes butunėme tamseis žmonėmis ir neturėtumėme iszmanymo apie jo visokius darbus, kad nenori jis mus apszviesti, tai mes-gi patys žiurėkime apie savę, storkimėsi įgyti ant tiek akylumo ir proto, idant neverti taptumėme vardo aklu žmoniu. Akylais-gi galime pastoti per vis skaitydami geras knįgas savo prigimtoje kalboje. Matai, žmogus paėmęs lenkiszką arba kokią kitokią knįgą, skaitai-beskaitai, bet ten taip mandrei paraszyta, kad žmogus ir atmesi ją; pusę supratai, kitos pusės nesupratai, tai kas isz to? Mes velyk saviszku lietuviszku knįgu žiurėkime, tai bus geriaus. Dėl to tai jau nū keleriu metu mokįti Lietuvos vyrai ėmė vienas per kitą rupintiesi apie iszleidimą į szvietą geru lietuviszku knįgucziu, ir ju storone iszeina užrubežėje, įpacz Tilžės mēste, kastelė ju, o tarp tu kas mėnū ir szita Auszra, kurią dabar turite priesz akis. Skaitykime-gi, vyrai Lietuvei, Auszrą, skaitykime kitas lietuviszkas knįgas, o apszviesime savo protą ir nulauszime ragus tiems nevydonams, kurie tykoja ką pelnyti isz musu tamsos.

Ma . . iu Jonas.

Isz svetur.

Isz Szenandorlo Pa. (Amėrikoje). Skaitydamas Auszrą kaip kada randu ir pagiriant Lietuvius gyvenanczius Amėrikoje, bet tu tarpe randasi ir visai netikisium pardavėju musu gaivalo svetimiems. Prie tu reikia paskaityti iszdavėjus nekurio laikraszezio, kurs priesz porą mėnesiu iszkiszso savo galvą ant pavirszio žemės Plymouth'e Pa. Tas laikrasztis lyg butu

lietuviszkas, kuriame nė toli pusę žodžiu lietuviszku ne galima parinkti, o kita didesnioji pusė yra lyg lenkiszki su maskolizskais sukratyti — kaip koks kratyns. Tąjį atžagarainį rasztpalaikį tur buti amėrikiszki Lenkai sutvėrė dėlei iszardymo lietuviszkos vienybės, ir susilpnėjimo tos paczios dvasės lietuviszkos, kuri jau tūmet per L. Balsą pradėjo nekuriūse broliūse atsi-gaivinti. Tam netikram laikraszcziai praminė neteisingą vardą „Vienybė Lietuvininku“, kurio iszdūtoju yra Pauksztis, o rėdytoju koks pseudo Tomaszevskis, pervirtęs isz Lenko į Lietuvininką. Tas žmogus be jokios tvarkos budamas apie mokslą, grūdą į savo „gazėtą“ tik piemeniszkas pasokutes ir bėgėdiszklus keiksmus ant tikruju Lietuvininku, kurie ano neteisiaus mokslo nenor priimti. — Ar negeriaus butu, kad Lietuvininkai ir Amėrikoje daugiaus ir vis daugiaus pratintusi prie skaitymo taip naudingo raszto kaip yra „Lietuviszkkasis Balsas“. Liet. Balsas ir Auszra pažadyna musyje gryną kalbą musū sentėviu, tik tūdu laikraszcziau szaukia visus be skirtumo į sąvieniņį darbą. Meskime szalin Panksztines, o tverkimėsi už geru ir nau-dingu rasztu, nės tik per tūs tapsime žmonėms vertais — mylėtojais tėvynes.

M. J. Andriukaitis.

Isz Lietuvos.

Isz Tilžės. Mėnesinis susiėjimas lietuviszkos draugystės Byrutės tapė atliktas 27. szio mėnesio Paarman'o svetlyczioje. Jis tapė atvertas perdėtinio d-ro Bruažio ant 1/4 zėgoriaus po pietu. Sąnariu su sveczeis buvo apie 50 susirinkę. Pirn pradėjimo dienos rėdo tapė sutarta kitą susiėjimą. Ragainėje laikyti, o tai 19. majaus. Jankus kalbėjo apie nekurią naują Amėrikoje iszėjusią lietuviszką knygutę: „Kūkszcio keli žodžei apie vaiku auginimą“. Apie ją placziaus neraszysime, kadangi norintysis jas pažiti gal nusipirkti*). — Po Jankaus skaitė d-ras Bruažis isz Juszkos dainu rankiaus nekurią giesmę apie pavasarį, kuri bagotunu lietuviszku paukszcziu vardu iszsiženklina. Tarp retai vartojamu ir menkai pažįstamu minėsimė szius vardus ir žodžius: tetervinas (birkhuhn), vasnoti (kalti, gandras), vaszta-kas (?), žuvėdra (gemeine möve, meerschwalbe), kultupis (?), naras, narunas (taucher, tauchente), gužė (žąsis), tūtlys, uputis (wiedehopf), klykis (regen-pfeifer) baublys (rohrdommel), rencė (?), krakė (schwarzspecht), melėta (grünspecht, bienenwolf), perkunožis (regenvogel), putpela (wachtel, feld-wachtel), putperlė (schlagwachtel), wolungė (goldamsel), medszarkė (berg-elster), dagilis (stieglitz, diestelfink), sniegana (dompfaffe), kikilis (finke, hänfling), puputis (?), uvas (?), suvas (?), luputis (?), stulgys (punktierter strandläufer), tilvikas (brachvogel), pėpala (wachtel [?], nutukęs kaip pėpala, rugiūse), kėksztas (nuss-, holzheher), raszis (?), degėsis (?), parpelis (?), pa-maryje), jėrubė (haselluhn), peczlinda (zaunkönig, ?), czėklė (?), gluszokas (auerhahn), garnys (reiher), starkas (jūdasis gandras). — Giesmė szita ne-tapė dar visa paskaityta; galas taps ant kito susiėjimo pranesztas. Jei kas isz skaitytoju neiszguldytą vardą kokio paukszcio žinotu, labai meldžiamas, tai Auszros ar Niamuno Sargo rėdytuvoį praneszti. — Susiėjimas tapė ant 1/26 zėgoriaus užbaigtas.

*) Gaunama pas Mikszą, Tilžėje, pylimo ulyczioje, 2. bute.

Isz Ragainės. Lietuviszka draugystė Byrutė atliko 19. szio mėnesio Ragainėje svetlyczioje Endrikaczio savo 10. mėnesinį susiėjimą, ant kurio per 150 žmonių buvo susirinkę. Pirm pradėjus dienos rėdą perdėtinis d-ras *Bruažis* kelis žodžius kalbėjo apie grožybę lietuviszkos kalbos ir apie nevertą pasielgimą Lietuvos iszgamiau priesz prigimtaję kalba. — Tada tapė sutarta visūtina susiėjimą Tilžėje laikyti pagal draugystės vyriausybės sutarimą, o kitą susiėjimą atlikti Skaisgiriūse, Zauniaus svetlyczioje, 13. kito m. — Po tam *Jankus* kalbėjo apie reikalą giminiszko krupsztumo. Prie tos progos priminė ir žydu giminės pasiprocevojimą už savo reikalus, norint jie ir taip labai iszsklaidyti yra po visą svėtą. Ju skaitlius bus rasi antrą tiek didesnis už Lietuvininku skaitlių: 8 milijonai. Tame dalyke labai daug gelbanti nekuri ju draugystė „Alliance Israélite“, kuri kas metą 800 000 franku sudedanti dėl žydu paszalpos. Mes norėdami tikrais Lietuvininkais buti, turėtumėme ir prastūsius budus paszalinti, kurie mums tik gėdą daro, kokeis yra įpacz ir iszsigiminiavimas. Maskolijoje didžiausei dvasiszcai priespaudai poniovojan, mes turėtumėme ir savo broliu sziek tiek atsimįti, o ne sėti neapykantos dvasę priesz jūs, kaip tai nekurie musu laikraszėjai daro. Mylėk savo artimą, kaip pats savę: szitas vyriausiasis prisakymas jau ju visai užmirsztas, apie broliu mylėjimą jau visai nekalbant. — Tada bylojo d-ras *Bruažis* apie lietuviszką vardą „Abrys“, kursai bene nū pirmojo lauku įgyventojo paeinaš, arba nors nū tojo, kursai lauku įgyvenimą pirmiausei pamokinęs: Abrys-apyberis-apteris-apterys-abrys. Toje tai gadynėje, kad laukininkystė tarp žmonių žinoma pastojo, ir atžvėrinimas prasidėjo; tūkart jau neberekėjo kitas kitą susivalgyti. Kalbėtojas toliaus mislyja, kad ir žodis „Bel, Bal“, szventame raszte minavotas, bene nū to paties vardo paeina. Galiausei dar tapė paskaitytas galas anos apie pavasarį giesmės, kuri Tilžėje buvo pradėta. Isz nepažįstamuju žodžiu czion priedame: meszkelė (žibąs vabalas ant vandens), sparva (vėihbremse), kuisis (?), maszalai (maži ūdai). — Susiėjimas tapė užbaigtas ant 5 zegoriaus vakare.

Isz Suvalku rėdybos. Senei gal buti nebuvo musu krászte tokio tuszumo, kaip dabar: kur tik klausai, visur girdi tą patį: „viskas atpigo, nėra isz kur susigriebti graszį — tokia jau gadynė!“ Tiesa nepuiki užstojo gadynė: sunku rasti szendien pas mus ukininką, kurs turėtu atliekamą graszį: kas gyvena be skatiko kiesznyje, lopydamasi tūmi tarpu kaip galėdamas, kas yra skolose. Negalijuksakyti, kad ir pirma (priesz kelis metus) nebutu buvę gana pas mus vargstanczių ukininku, apsunkjtu skolomis, arba gyvenanczių taip pat; vis-gi rodosi padėjimas buvo lengvesnis, ne kaip szendien: buvo daugiaus užsitenkinusio graszio; skolos buvo mažesnės ir ne taip skaudžios. Mat, pirma skolydavosi nū vienas kito: kaimynas nū kaimyno, giminė nū giminės, mokėdami prieinamus palukus. Szendien, sakau, viskas virto kitaip: tuszumas, bepinigė verczia reikalaujanczius lipti į kieszenes naujai iszdygusiu Lietuvos bajoru — žydu. O kas tai yra įsprusti į žydo kiesznę, gana aizskei parodo tas daugelis nuliudusiu, liūsininkaujanczių savo paczių namūse musu ukininku. O kaip tai lengva įsprusti į žydo kiesznę — nė nepasijunti! Paklauskite vieno ar kito, kaip tai su jūmi atsitiko? — „Isz tikro, brolyti, pats nežinau, — nė szeip nė taip atsitiko. Pasiskolyjau isz žydo porą szimtu, mislyjau tik užaugs javai, pardūsiu

gyvūlj . . . sztai tav! perėjo metas, kitas, java! atpigo, palukus užsiraszė nežmoniszkus, nebuvo isz ko atidūti, pūliau pas vieną kaimyną, pas kitą: nėkas netur atliekamu. Apskundė į sudą, nežinau jau nė už kiek, nė ką... Tū atvažiavo kamarninkas ir iszpardavė. Brolyti, tik už kelis szimtus!...“ Sztai tav ir visą nusidavinį iszpasakojo. — Tokiu nusidavinu pas mus ne mažai. Apie tai tik ir szneka, kad szendien pardūda lauką to, rytoj kito ir t. t.; o ne tai, tas rėžo savo lauką į szeszmargius, o tas ketina traukti į Amėriką. Priežastis to visko teisybė: atpigimas produktu ukininkystės, suktumas žydu, bet ir neapsiėjimas pacziu ukininku. *Aszakaitis.*

— Prusu Lietuva nū Gudu Lietuvos skiriasi labiaus tūmi, kad pirmoji yra apszviestesnė ir medegiszkas buvis gyventoju jos geresnis. Priežastį to ir kito kiekvienas iszmano. Mokslincyziu ten yra daug ir į jas vaikszozioti tur priverstinai visi vaikai. Pabaigę mokslus kaimo mokslincyziose jau gauna abejutiszką apszvietimą. Medegiszkas buvis geresnis, nės ukę veda pagal naujus įmanymus. Turėdami daugiau pinigų ukininkai gal leisti vaikus ir į augsztesnius mokslus ir dūti gerą apszvietimą. Pas mus visai kitaip. Dėlei stokos mokslincyziu ant kaimu ir trukio pinigų daugumas vaiku liekti tamseis nemokjtais, tankei nemokėdami nė prigimtoje kalboje skaityti. Į mėstų mokslincyzius taipo-gi didumas neleidžia tai dėlei toumo, tai vėl sakydami, kasztūja, o „nėra isz ko“, o kas dar daugiau apraudotina, tai kad isz musu broliu daug iszsiranda tokiu tamsunu, katrie drįsta szitoje gady-nėje sznekėti apie blogą įtekmę mokslo ir nežiurint ant iszteklio, paliaka vaikus savo tokeis jau tamsunais kaip patys. Atsitinka girdėti, kaip jie sako: „nenoriu, kad sunus butu lupiku, ir dėl to neleidžiu į mokslą“. Berods tuli ukininkai leidžia vaikus ir į gimnazijas, bet su ta mąstimi, idant vaikėlis taptu kunjgu. Labiaus tą mąstį seka moteriszkės ir jas ne tik sunku, bet ir didumą negalima perliudyti (pertikrūti) kitaip. Kadangi lengviaus prisznėkti jauną ne kaip paaugusį, tai gimdytojai dūda vaikams pabaigti ketures kliasas, o paskui siunczia į seminariją (Seinus*), nežiurėdami, ar tai gerai ar ne. Tam apsiėjimui Lietuviu ne daug tereikia stebėtiesi, nės viena jie mylėdami Dievą, myli ir kunjgus kaipo tarnus Dievo, o antra patys kunjgai prisznėka ir tūmi ne mažai kreipia, nės ne vienas mokjtinis yra užlaikomas nū augsztesniu mokslu, ant katru tas tur norą ir akylumą. Vienas kunjgas Naumėszcio pavieczio, Olekas, kada viena moteriszkė atėjo klausti jo rodos, ką daryti toliau su vaiku, szitaip atsiliepė: „jam yra du keliu: ar į kunjgus ar prie žagrės“. Taipo-gi jis žinodamas kad vienas naszlės sunus jau baigė gimnaziją, pasakė, kaipo nūsprendį isztardamas: „davei valę sunui, dabar turėsi džiangsmą; kam reikėjo leisti į augsztesnes kliasas? juk ten visi paklysta; ui, reikės atsakyti!!!“ Matyti, kad kunjgėlis O. norėtu, kad visi vaikai, labiaus kurie isz kaimu eina į mokslą, butu kunjgais ir artojais, nės tokiu budu iszvengsę paklydimo ir paskandos; visi kiti tur buti klysta, nepažįsta Dievo ir tampa nenaudėleis. Girdėti daug taip kalbant. O, apgauti apgavikai! Taip mokjti prastus nemokjtus žmones ir tankei buti priežastimi nelaimės vieno ar kito žmogaus, yra darbu visai ne pagirtinu.

*) Tai ta pati vieta, kur kartą du poneliu Auszrą sudegino. Ar atsimenate, p. Str. ir M.? Tai graži dvasė neapykantos!

Visi dideli paklydimai seka iš to, kad tėvai išveža savo vaikus į seminariją, kada dar tie nepažįsta gerai savęs, nežino ant ko jie (ju sveikata, ju protas), yra tikę, nežino tikrai, ar galės išpildyti pareigas to urėdo, ar pildys su noru, ar naudingi dėl žmonių bus. Tokie vyrai ne tik dūda papiktinimą žmonėms, bet ir patys nelaimingi, juk tropyjasi girdėti, kad kitas net keikė tėvus ir prisznėkėtojus už tai, kad priverstinai jį įstumė į tą urėdą, kada dar neįautė tikro paszaukimo. Tokie nelaimingi stov ir tarp kitų žmonių, jei išsirenka ne tą amatą, prie kurio yra tikę. Gal buti ant svėto pusė vargo mažiaus, jei kožnas imtu atsakantį sav darbą. Nūstabus tai yra daigtas, kad mes girdime ir skaitome laikraszcziūse nū kunjgu visai priesz-taraujanczią mąstį. Nežinome, kam tikėti. Nenorime per tai plėszi szlovės nekuriu kunjgu, bet norime, kad geriaus mokjtu, kad pabaigę gimnaziją gal buti kunjgais ir stov, kad ir recziaus, jai ju laukia tokia liktinė. Gal buti iszganuytas ir asztūniu kliasu, o dar labiau gal padėti kitiems iszganuytais tapti ir mokjti žmones. Kunjgai mato, kokią įtekmę tur ant prastu žmonių ju pamokslai: kada balsas atsiliepia ant kozaunyczios, o dar graudingas, Lietuviams taip atsileidžia szirdis, kad tankei apsiverkia. Bet kaip apsieina iki kitam pamokslui? Taip jau kaip ir pirma. Czia reikia apszvietimo, apszvietimo ir apszvietimo!

Kvietaitis.

— Pagal visu naujausią apskaitymą, patiektą balandžio mėnesyje sziu metu, Suvalku rėd. ēsą iš viso 14 dirbtuvių arba amatviecziu (tokiu, kuriose yra ne mažiaus per 10 darbininku); tarp tu: Suvalkūse 3, Senapilės pav. — 4, Vilkaviszio — 3, Seinų — 2 ir Augustavo — 2. Tose dirbtuvėse trusę tiekiant parodas 286 cziaubuvių darbininku ir 69 praszaliecziu. Kaip tai menkas yra czia skaitlius pramonininku, tū labiaus jeigu dadūti, kad 3 iš tu dirbtuvių priguli Prusu padonams, o ir kitos nebėra savybe musu gentaiczių!

J. Ma...ys.

Isz Naumėsczio. Aplankęs Naumėsczio pavietį pabaigoje grūdžio mėnesio pereitu metu, užtėmyjau, jogei ten žmonės ne taip dar labai nutautę, kaip kitūse paviecziuose. Turėjau asz su savimi paskutinius 3 numerius „Auszros“ už 1886 m.; taigi asz tenai, susieidamas pažįstamus žmones, paskaicziau jiems apie szį ar tą ir jie veik kožnas nusidžiaugė, girdėdami tokia gražia kalba spaudjūtą laikrasztį. Daugelis tū po tam pasirupino „Auszros kalendorių“ ir kožnas iš ju buvo gatavas nors po rublių siųsti ant atspaudinimo sukaktuvinu knjgu. Ir gal jau nekurie prisiuntė, jei tiktai jie iszsimanė szį-tą paraszyti.

J. S. P.

Isz Punsko (Suvalku pavietyje). Atvykus į szį krasztą įstabu man buvo, kad Punske, — kur kūne visa parakvija yra Lietuvėi (Dzukai) ir pats plebonas taip yra myljs savo prigimtą kalbą, — bažnycziuje beveik viskas yra atliekama lenkiszikai, tiktai pamokslą kas antrą nedėlę sako lietuviszikai, o gieda visada lenkiszikai. Mozuru, arba teisingiaus sakant susilenkinusiu Lietuvių szitoje parakvijoje yra tiktai maža dalis, kuriu gal pusė moka ir lietuviszikai. Ale dabar, garbė Dievui, jau kelios nedėlios, kaip pradėjo tankiaus lietuviszkus pamokslus sakyti, nežinš, ar ilgai taip bus. Gal plebonas ne akiu plotu tai daro, bet prigulinczei apmąstės tą dalyką. Juk už tiesą, kad iš sykio viską perkeistu, tai iš Mozuru pusės pakiltu ant kunjgu vaidas; ir dabar jau jie szvokszczia, kad „chcą zmniejsyć nasą

polską wiarę, a rozsezyć litevską“, tai yra nori sumažinti musu lenkiszką tikėjimą, o iszplatyti lietuviszką. Tiktai jie nežino, isz kieno priežasties taip darosi; įpacz sumiszo ju pėdos, kad pasklidęs buvo garsas, jogei mozurizkose mokslavietėse mokįsę lietuviszkai. Taip szio kraszto prastsvėdziui yra įkvėpta lenkiszka dvasė, kad jiems viskas, kas yra katalikiszku, iszrodo lenkiszku, nekaltant jau apie lenkiszkas literas yra ir tikėjimas lenkiszkas, ir bažnyčia lenkiszka, ir kunįgas lenkiszkas, ir kas dar ant galo kalba su tikėjimu turi kokį — tai lenkiszką sujungimą. Matyti, kad ir plebonas yra tą dalyką gerai supratęs ir tiktai isz palengvo pradėjo platyti lietuviszką kalbą sav pavestoje bažnyczioje. — Man rodosi, kad lietuviszkas giesmes butu lengviaus įvesti ne kaip pamoksla, o tai ir prigulėtu padaryti, nės giedoti ne visi gieda, o pamokslu visi klausu, įpaczei dar, kad visi giesmininkai yra Lietuvei. Dieve jam padėk tą darbą lengviaus nuveikti, jei jis tik vėl nepermainys savo užmanymą.

J. S. Panoviszkis.

Isz Szipliszkiu (Cipliszkei, Suvalku pavietyje). Nors „Auszroje“ kelis syk tapė patalpinta raminanti žinė, buk gudiszka vyriausybė rengiasi palengviti Lietuviu padėjimą, ale dar sulyg szitiu laiku mes nieko to nepatyrėme, bet vis tiktai didesniu apsunkinimu tesulaukiame. Taip pereitą rudenį du kartu musu szirdys labai buvo sugraudžitos. Pirmiausei paskilbo Suvalku pavietyje, buk vyriausybė ketina visiems gminu rasztininkams padiditi algas liki 300 rubliu. Apie ką patys rasztininkai, radę laikraszcoziuse, kitiems gyrėsi. Bet tarp mokįtoju tų pacziu laiku paplito garsas, kad vyriausybė apsirokavusi padiditi algas, o paskui katalikus rasztininkus atitoliti, o į ju vietas atsiųsti stacziatikius. Gal buti ir teisybė, kad yra toks užmanymas. Žinoma pagujimas musu rasztininku, butu tiktai pirmutiniu žingsniu, o toliaus ir kitokius urėdininkus tokiu jau budu gal permaintytu, jei tiktai pradžia pasisektu. Bet su tų dalyku tai dar szio bei to, gal dar neiszsipildys, arba bent neiszsipildė; ale kits nusidavimas daug dar skaudesnis buvo. Sztai toks nusidavimas: apszvaistos virszininkas (direkcoijos) Suvalku rėdybos iszdavė visiems mokįtojams pradiniu mokslaviecziu įsaką, idant sziuksztu nebutu daleidžiamos į mokslinyczius lietuviszkos knjgos su lotyniszkomis literomis ir idant nebutu vartojamos ir paczios literos. Ar-gi dar galima iszmislyti ant svėto sunkesnio buvio?

J. S. Panoviszkis.

Isz Pakurszės. Pernai rudenyje gromatraszėjis isz Panevėžio siaubė vokiszkoje gazėtoje „Zeitung für stadt und land“, dviem sandaros sudžiom ketinant apleisti savo vietas. Tūdu sudžiu esą Kurszieczei baronai. Jūdu rokovosi su žmonėmis per bylas toje kalboje, kokią bylojantieje supranta, t. y. maskoliszkai, lietuviszkai, latviszkai ir vokiszakai. Glauzdamiesi prie to gromatraszėjo linkėjimo, mes geidžiamo szirdingai ir karsztai troksztame, idant ne tiktai tūdu ponu paliktu ant savo vietas, bet kad ir daugiau tokiu sudžių atsirastu musu kraszte.

J. K. Sz.

Isz Lumžos. N. 12 Auszros pereitu metu perneszė man per rubežį Mozurėlis ir pirmą nedėldienę atsiuntė mažą mergaitę pas manę. Toji, ar nesupratusi liepimo, ar paklydusi, nugabeno jį pas kunįgą, Lietuvį kunu ir duszia (pravardę praloisime, kad nesusigėstu jo broleį už jį). Ką padarė kunįgas, pamatęs tą mažą ženklelį dvasiszkos esybės savo gentės? Maž prasidžiugo? Ne, nės isz viso balso suriko ant mergaitės — „kas tav liepė

szitūs nēknēkius man atneszti? gal norite, kad asz eicziau kalnu kasti į Sibėriją, jogei nesziojate užrubežinius kokius ten laikraszczius?“ Dasižinojęs-gi, kad mergaitė gavo Auszrą nū savo tėvo, liepė paszaukti mano Mozurėli. Žmogėlis szitas, tiek sykiu jau man pergabėnęs Auszrą už *szirdingą aczių*, pajutęs dar piktumą kunjgo. girdėdamas taipogi Sibėriją, pabalo, apalpo taip, kad kojos ketino liauti jam tarnauti ir-gi (ui stebuklai!) klupszczias dėkavojo prabaszcziiui už persargą, nės jis iki sziol mat nežinojęs, jogei taip baisei uždraustą parneszdavo man daigtą. To dėl pagrėbęs Auszrą, užmirszo jau ir apie manę ir dumė atgal į Prusus. Dievui tik dar dėkui, jogei žalnėrius neperleido jį per rubežių, tai mano paslas iszmeldė dar Auszrą ir tokiu budu 12. numeris pateko į mano rankas, pusėtinai, tiesa, apžnaibėtas, nės keli lapai isz vidurio iszplėszti. — Sutikęs-gi manę tas pats kunjgas, mano kaimynas ir rodosi prietelius, taipogi pradėjo iszmėtinėti, kad, mat nē isz szio, nē isz to, turis kęsti už mano nusikaltimus. — Brolei Lietuvei! koks tai galestis ėmė manę, matant tokį dvasiszką vargą Lietuvio? Ne girdėtumėte mano skundo, bet man rupi, kas dabar pargabęs Auszrą, o jeigu dar asz tokį ir rasiu, tai vėl ne smagu, kad eis sznekos, jog asz samdau baisius rasztus, o tokios sznekos gero nepriteiks; dar vėl sziumi pasiskundimu asz praszau tūs Lietuvius, kurie nejauczia gėdos dvasiszko peno savo kalboje, idant jie neperiszkadytu kitiems Lietuviams tikresniems taip gryname darbe, kaip yra darbas apie pakėlimą dvasios savo tautos. Auszros, mes nē vienam užkurtėliui į rankas brukte nebrukame, bet-gi ir jiems lupti mums ją isz ranku ir mindžioti testov! *sziuksztu!* — Ne vienas maž pamislys, jog mano kaimynas jau pavirto į Lenką (kad ir butu taip, tai Lenkus nepaszelptu, o mus nenustelbtu)! Ne, jis savę jauuczia tikru Lietuviu, tik yra žmogus per daug žemos dvasios ir per tai nežino į katrą pusę linkti. Su Lietuveis norėtu buti Lietuviu, o su Lenkais! . . . galvą padėtu, kad Lenkai ir Lietuvei tai viena gentė, suvienyta paskutinei ir amžinai kunu ir duszia mete 1569 ir kad Lietuviams tur per tai užtekti bagoštos Lenku literaturos. Negaliu suprasti, kur datyrė mano kaimynas, jogei už Auszrą kasa Sibėrijos kalnus. Dieve! tiek szauniu vyru, tiek garbės vertu kunjgu ją samdo, o nē vienas nežino, kad į kalnus reiks eiti. Kaimynel jeigu szita naujiena isz tavo paties galvos paeina, tai lenkiu savo galvą priesz jos svarbumą, o jeigu isz „Gazietos Swiątecznos“, nės kitokio laikraszczio nē knjgos neskaitai, tai tikrai rėdytojai tos gazėtos baisus galvoczei. — Laikas, už tiesą laikas jau suprasti visiems pareigas savo tautos, tiesas žmogijos, valdžios klausyti, bet ne pavirsti į aklus zuikuczius. *Pr.*

Isz Mintaujos. *Kuržemiszka kulturinei istoriszka paroda.* Szįmet vasaroje bus įtaisyta Mintaujoje „Kuržemiszka kulturinei istoriszka paroda“, apie kurią pagal įrėdį mes padūdame trumpą žinę. I. *Pagoniszkas laikas:* akmeninės padarynės, sudynai isz molio, bronzai ir geležis, stiklas ir gintaras, pinigai; kapu, piliu ir t. t. plianai ir povyzei. II. *Riceliu laikas. Ercikiu laikas. Po Maskoliu valdžia.* 1. Rasztinei paminklai kaip rankraszcziiše, taip ir spauti. 2. Povyzei, plianai, mapos Mintaujos ir kitu mėstu, tvirtyniu, piliu, bažnycziau Kuržemėje. Paminklu stovylai. 3. Istoriszki abrozai, paveiksłai. 4. Pinjgai, medalei, atminties pinigai ir pinigų sztempelai. 5. Gincklai, szarvai, karunos. Medžioklės ir jojimo rykai. 6. Erbai ir pėczvietės.

7. Naminei ir bažnytinei rykai. 8. Pūsztai (schmucksachen) ir užvalkezei. 9. Akadēmiszkos atmintys. III. *Latviszkas skyrius*: seniausi spaudimai ir rankraszcezi, užvalkezei ir pūsztai, paveikslai ir užvalkeziu abrozai, prastu žmoniu namu povyzei. — *Prieplaika*. 1. Atmintys apie Liudviką XVIII. 2. Kuržemininku ir Kuržemininkiu dailydės ir dailydžiu amato darbai.

J. K. Sz.

Kraj'us, 9, 86. Žinoma yra, kad sistēma baudžiatvos ēkonomiszkame buvje Rusijos įžiedē tokią pavojingą sankrovą aplinkybiu, jogei norint ar nenorint reikējo lūmai žemvaldžiu ir lietos vyrams stvertiesi už kūne skubiausios nūdugnēs pertaisos lygtoliniu įtarmiu, idant iszsvengti staigų sumiszimą, kurs jau buvo taikēsi nuversti su ginklu rankoje pirmnyksztį vergystiszkąjį davadaŭ ukēs. Toktai numanē ir cēcorius Aleksandras, kurs prie savo geros szirdies įsteigē jau 1856 m. slaptų komitētą dėl perkratymo padėjimo Rusijos padonu ir atradimo pamatu, ant kuriu remtusi įvykdinimas įdējos atliūsavimo valsczionu — tokio atliūsavimo, idant jis vyktu povalei, be staigiu perversmu ir sumiszimo. Tą tai laiką, kaip sako įžengtinis straipsnis 9 num. Kraj'aus, minētinai spalio men. 1857 met., Didžiosios Lietuvos (Kauno, Vilniaus ir Gardino rēdybu) bajorai *visu pirmi* nusiuntē cēcoriumpi savo velyjimā — prisidēti kiek vien galima prie to taip prakilnaus darbo, t. y. prie *iszliūsavimo* valsczionu nū slogos baudžiatvos, — koktai pavadavo augszcziausiaŭ reskriptą nū 20. lapkriczio tū pat metu į bajorus kitu rēdybu, kuriame vyriausybē, dėkavodama Lietuvos bajorams už gerus, prakilnius norus, stato jūs kaipo paveizdą kitiems. Paugždinti tokiu budu atsiliepē pirmucziausei bajorai Petrapilēs rēdybos, bet szie numanē, lygei kaip ir kiti, rengiamą pertaisą turint buti „pagerininu buvio valsczionu“, o ne *atliūsavimu* ju, kaip geidē ar negeidē, bent raszē musu bajorai. Nutarimas „pagerinimas buvio valsczionu“ taip ir užsiliko paskui visose popērose ir darbūse kaip virsziausiojo pertaisytinio komitēto, taip lygei ir kitūse įsteigimūse, paskirtūse dėl surēdymo projektu. Tą verta mums, Lietuviams, nužvelgti.

Ma . . iu Jonas.

Cēc. rusiszk. geogr. draugystē Petrapilēje keturias bronsines medalijas sandarbininkams p-o Volterio, kursai, kaip žinoma, praėjusiaŭ vasarą Lietuvą apkeliavo rinkdamas etnografiszkas žines, pavedē, o isz tuju tris gimusiems Lietuvininkams isz Szventēnu pavieczio Vilniaus rēdybos, butent broliam dviem Siniam ir valstiniui rasztininkui Rutavycziui.

Bs. Kalbu žodingumas. Isz visu europiszku kalbu angliszka yra labiausei iszsiplētusi: angliszkai kalbantiejie žmonēs gyvena szendien visūse žemēs pakraszceziūse, bet mantingumą didžiausiaŭ žodžiūse, sako, turinti vokiszkoji kalba, butent į 80,000 visokiu žodžiu. Pagal Thomerell'o suskaitymą angliszka kalba turinti tik į 43,566, o prancuziszka — tik 28,000 žodžiu. Akyvas yra daigtas sustaczius su anomis lietuviszkos kalbos žodingumą. Kurszaczio lietuviszkai vokiszkas žodynas tur savyje į 20,000 lietuviszku žodžiu; viena tik litera p Juszkos spaudinamo dabar žodyno turinti 6000 žodžiu. Visas žodynas apima per 80000 žodžiu; suprantama, jog ir jis nebus dar visus žodžius ir isz visu tarmiu lietuv. kalbos surinkęs. — Atsižiurint ant to dalyko, jog lietuviszka kalba sulyg sziol labai menkai dar apdarbaliūta tapē per rasztus, ir jog kūne visi tie žodžei nū žmoniu surinkti

apė, reikės lietuviszką kalbą priskirti prie žodingiausiu kalbu Europos! — Akyva butu labai dasižinojus, kiek žodžiu vartoja kožnas musu žmogus. Pagal Makso Müller'io mąstį apszviestesniojo lūmo Anglai, augsztesnius mokslus įgijusieje, vartoją į 3000 žodžiu savo kalboje; angliszko rasztininko Shakespeare's raszttuse suskaityta 15,000, o Miltono — tik 8000 žodžiu. Dr. Martinas Luteris savo raszttuse turįs į 11,000 žodžiu visokiu. Szvento raszto sename įstatyme Renan'as suskaitęs tik 5642 visokiu žodžiu. — Dr. Geitler'is, priskirdamas musu S. Daukantą prie geriausiu lietuviszku prosajiku, apie jo „Budą“ sako: „Zu manchen bisher wenig bekannten grammatischen und lautlichen erscheinungen gesellt sich im Budas der treffliche volkstümliche stil und der grosse wortreichtum, über den Dowkont gebietet“ (Beiträge zur litauischen dialektologie. Wien. 1885. S. 16). Ar nereikėtu dasižinoti žodingumą jo rasztu?

Neatbutinai reikalinga.

Tieje, kurie turi mano rasztytą *visatinę istoriją*, užprasdomi man ją kù veikiausei atsiusti; iszvažiūdamas isz tėvynės, neatsimenu, pas ką palikau. Tas rankrasztis brangintinas. Podrauge buvo vienas sąsagas, prirasztytas visokiu nūraszu isz įvairiu dokumentu; žinēs tos buvo renkamos dėl istorijos Gedimino, kurią jau buvau beveik visą placzei paraszęs. Kas turėtu rankrasztį apie Gediminą, o podraug ir surinktąjį isz visokiu knįgu medegą, tegul bus toks mielas man sugražinti.

Jonas Szliupas, New-York, 29 Spring street, Amėrika.

Gromatnyezia.

Seniui. Tamstos gromata su giesmelėmis yra mano rankose. Ir pirma siųstosios eilės yra mano rankose.

Macziu Jonui. Tamstos gromatą praszanczią, idant nekurius rasztus į Auszra netalpincziau, gavau; bet ko dėl ju netalpinti?

Žemaicziui X. X. X. Tamstos siuntinys su dainomis yra mano rankose. Jos yra labai gražios ir taps, pertaisytos, progai atsitropyjant, suvartotos. Dėkui už siuntinį.

Homoleckiui. Tamstos rasztelis taps Auszros rėdytuvėje suvartotas.

Cz. Gaideliui. Tamstos abi korteli su adresoркеitimu atėjo.

Gėdrikui. 4 Auszros kal. ir 1 Nėrio tris pamokslus tamstai už priųstu du rubliu pasiuncziau.

Pancerž. Tamstos gromata su 4 rubleis gauta.

Praszciokėliui. Gromata 5. geg. apturėta. Užmanymas taps atliktas.

Szerengai. Siuntinei 10. ir 12. geg. apturėti. Ilgesnį atsaką per gromatą daviau, sunaudosiu. — „N. S.“ ir „Ž.“ per Szunkarį galėtum gauti.

Liutui. Tamstos rankrasztis dėl sukaktuvinės knįgos atėjo ir taps minėtam mėriui suvartotas.

Kancziui. Tamstos tris rankraszczius ir gromatą gavau. Rankraszczei taps suvartoti. Dėl tamstos noro, užsiimti iszguldymu Nestoro istorijos, daviau į tam tikrąjį vietą žinę.

Bukavieciui. Atsiųsk tamsta savo Konradą Valenrodą lietuviszkoje kalboje.

Maskoliszkasis rubežius.

(Su paveikslu.)

Priglaudžiame prie szio numerio paveikslą maskoliszkojo rubežiaus su jo apraszynu, pasitikėdami, jogei tas gal pareiti ant naudos tuliamiam musu tėvynainiui, nelaimei užklupus. Keleivis, norįs nukeliauti į prusiszkają Lietuvą, privažiūja prie rubežmedžio, jūdai baltais brukszmeis nudaryto, kursai su dviem mažom, tokiu pat budu nudarytom, budelėm suvienytas; tose urvose dieną ir naktį lindo ginklūti sargai (abėszczikai). Vienoje pusėje to rubežmedžio stovi butas, kuriame gyvena sargai ir ju virszininkas, kitoje — taip pat butas parubežinės kamaros urėdininko. Keleivis prisiartina prie rubežiaus; szion jį sutinka ginklūtas Maskolius ir veda į kamara, kur randa belaukiantį urėdininką, kurs, pareikalavęs nū keleivio paso, iszkrato jo visas panages. Jeigu randa viską tvarkoje, t. y., jeigu pasas isztikimas ir kiszenei tuszti, tai, prispaudęs prie paso savo peczvietę, leidžia tolyn. Bet, jeigu pasas jam pasirodys neisztikimu, jeigu su savimi turėsi kokius daigtus, ar knįgas, didelė bėda tavę laukia! Jis tavę suima, atima tavo pinigų, užpeczvētyja daigtus ir, suraszęs protokulą, padūda tavę į abėszcziku nagus. Czion tu turi progą apžiurėti vidų antrojo buto; didelis kambarys su daugybe lovų pasieniūse, kuriose voliojasi abėszczikai, sienos apkabītos įvairiu veisliu ginklais. Czion tavę apstoja burys besitycziojancziū isz tavę Maskoliū, iszkrato tavo visus kiszenius ir tūjaus gabena į „kutuzką“. Apsireiszk sav, skaitytojau, sieksnį ilgio ir ploczio be jokio langelio urvą, tai „kutuzka“! Tavę užrakina toje smirdincioje skylėje, kur kvėpūti yra sunku ir tu ten darykie, ką nori; norėtum atsisėsti, bet nėra ant ko, atsigulti ant grindu, bet neiszsitenki, o prie tam ant grindu labai nelemti valalelei lipinėja. Palaikę dieną ir naktį tokioje smarvėje, tavę varo į kitą kamara, kur tas pats dedasi ir taip toliaus, pakol neatvarys į vieta, isz kurios tu paeini. To dėl, jeigu tu turi reikalą persigauti per rubežių, tai nėkadus neeikie per kamara, bet turėkie gerą žmogų, o jis tavę nakytyje perves. Norint nesuskaitoma daugybė Maskoliū sergi tą rubežių, vienok vietinei gyventojai tokie yra lavus (gudrus), jogei be jokios kliuties gabena isz Prusu ko jiems reikia, įpaczei lietuviszkas knįgas. Maskolius, nedūdamas Lietuviams spaudos liūsybės, mislyja jūs sumaskoliūšęs, o tūmi tarpu knįgos kaip ėjo, taip eis, kad ten dar tukstancziū sargu suvarytu. Jis negali ar nenori suprasti, kad tokiu žvēriszku pasielgimu su Lietuveis gimdo priesz savę tik didžiausią neapykantą ju szirdyse, kuri, kokiam ermyderiui užstojus, kū geriausei iszsirodys! . . . Ko dėl jis su mumis nesielgia taip kaip su musu broleis Latveis? tūkart mes jį mylėtumėme. Ko dėl Prusu valdžia nespaudžia savo Lietuviu, ir pavelyja vartoti, kokias jie nori. raides (līteras)?

J. Andžiulaitis (Kalnėnas).

Gromatas, rankraszcziū, pinigų į „Auszros“ rėdytuvę siuncziant, reikia szikią antraszį padėti: Mikszas Tilžėje-Tilsit (Lituanie prussiennie).

Rėdytuvė, spauda ir kaszta Mikszu Jurgio Tilžėje.

„AUSZROS“

rėdytuvėje ir iszleistuvėje (Jurgis Mikszas Tilžė-Tilsit),

galima pirkti szitas knygas:

- Auszra, laikrasztis iszleidžiamas Lietuvos mylėtoju, iszeina kas mėnesį kartą pavyzdyje knygutės 32—48 pus. Prekia ant metu su prisiuntimu 6 rublei (kitose žemėse, ne Rusijoje 7 m.). Auszra 1883 m. gaunama už 3 rbl., o 1884 ir 1885 m. po 4 rbl.
- Nėrio trys pamokslai apie gspadorystę dėl gspadoriu. 1883. 43 pusės. 15 kap.
- Jūzapo Miglovaros rasztai. Eilės įvairios. I. plūksztas. 1884. 32 pusi didžiame pavyzdyje. 25 kap.
- Drazdauskio svėtiszkos ir szventos giesmės. 1884. 16 pusių ant raszomo popėriaus. 15 kap.
- Jankaus seniausios Lietuvoszkos dainos. 1882. 36 pusės. 15 kap.
- Dagilio Lietuvoszkas szūpūnys. I. lada. 1884. 16 pusių. 5 kap.
- Dagilio Lietuvoszkas szūpūnys. II. lada. 1885. 16 pusių. 5. kap.
- Vyturio tėvynainiu giesmė. 1884. 24 p. 15 kap.
- Basanavycziaus Ožkabiliu dainos. 1884. 48 pusės. 25 kap.
- Auszros kalendorius 1886 m. 88 pusės. Su koloravotu abrozu. 35 kap.
- Auszros kalendorius 1885 m. 72 ir XXVIII pusės. 25 kap.
- Jankaus muzikėlis. I. lada. 1885. 74 pusės. 15 kap.
- Basanavycziaus žirgas ir vaikas. 1885. 32 pusi. 15 kap. Pelnas ant „Byrutės“ naudos.
- Nėrio pamokslai apie galvijų ir avelių auginimą ir gydymą ju nū nekuriu ligu. 1885. 15 kap.
- Gailuczio uždūtnas. Uždūczių ran-
- kius aritmėtikos arba rokundu mokslo. 1885. 80 pusių. 40 kap.
- Basanavycziaus žiponas bei žiponė ir auksingumas bei sidabringumas lietuviszku dainu. 1885. 30 pusių didžiame pavyzdyje. 25 kap.
- Trupinėlio Vytautas, didis Lietuvos kunigaiksztis. Su Vytauto abrozu. 1885. 48 pusės. 25 kap.
- Nėrio sodnas, apynei ir bitys. 1885. 36 pusės. Su abrozdeleis. 15 kap. Pelnas ant „Byrutės“ naudos.
- Jankaus žimos vakaro adynėlė. 1885. 140 pusių. 30 kap.
- Ant afsiminimo susiejimo Lietuvoszkos draugystės „Byrutės“ Naujojoje. 17. I. 86. 36 pusės. 10 kap.
- A...ės ir J. Sz....o abėcėla ir taip mokintuvė dėl vaiku. 1886. 60 p. didžioje aszmainio (oktavo) kvarmoje. 20 kap.. 100 imant po 10 kap.
- Nėrio aritmėtika, keturi svarbiausieji veikalai. 1886. 50 pusių didž. aszmainio kvarmoje. 30 kap.
- Nėrio žmoniu ligos, svarbiausiosios. 1886. 64 pusės. 20 kap.
- Nėrio rėdos įstatymai, Lietuviams Suvalku rėdyboje. 1886. 18 pusių. 10 kp.
- Kalnėno bitininkystė. 1886. 10 pusių. 8 kap.
- Kraszevskio Vytolioranda, giesmė isz Lietuvos padavimu Lietuvoszkai iszguldyta J. A. V. Lietuio. 1880. 320 p. Byrutės sanariams po 1 rbl., ne sanariams po 1½ rbl.
- Juszkos rasztai: 1) Lietuvoszkos dainos, 2) svodbinė rėda, 3) svodbinės dainos, 4) statraszymas arba ortograpija.
- J. S. Kūkszečio keli žodžei apie auginimą. Naujorkas. 1886. 40 pusių smulkaus raszto. 20 kap.

Perkupeziams po 50 eks. ant rykio vienos knygos imant, dūdame 33 $\frac{1}{3}$ % rabato (leidžiamė už du treczdaliu prekios). Pridūtosios knygū prekios iszsimano be nusiuntimo į užrubeži. Perkantiems reikalaujant galima iki į parubeži veltai prisiųsti; to dėl tik reikalinga ezia vietą pridūti.

NB. 1 kapeika = 2 pf., 1 rublius = 2 mk.

Mikszas.

Beveik išdovanota.

Mes visą zopostą pagirtos anglo-britiškos sidabro dirbtuvės už pusę tikrosios prekios priėmę už tai dūdame, kaip ilgai zopostas isztėks, už 15 mk., taigi vos pusę prekios vieno darbo pelno, kiekvienam apaczioje suraszytą, be galo gražią ir įstabią britaniszko sidabro valgio servysę išz geriausio anglo-britiszko sidabro; už baltą iszsi-kaikymą szitu daigtu 10 metu užstovima.

- 6 stalpeili su įpatiszkai gera plieno gelaztini,
- 12 (6 szauksztai ir 6 szakelės),
- 12 (6 kavos ir 6 kiausziu szauksztai),
- 12 (6 szlovnos kupkos ir 6 peiliu padėtuvės),
- 2 (1 sriubai ir 1 pienui samtukas),
- 2 (1 cukoriaus barstytojas ir 1 arbatos kosztvukas),
- 6 geriausios ciselavotos Austrijos tasės,
- 6 szlovni vaisiams torėlei, su indiszkais ir japoniszkais abrozais, pramoningai pagatavoti,
- 2 szlovnu svetlyczios liktoriu.

60 dalyku. Visa 60 daigtu, kurie pirma 50 mk. kasztavo, dabar 15 mk. Jei nepatinka, pinigai be ginczo atmakami, to dėl koznas parsipraszymas be priegados. Valymo pulveris už pakelį 25 pf. Iszsiuntimas priesz užmokesti arba priesz įtraukimą per žigunę; užpraszymai tur buti kreipiami prie kupczystės sudo užziurimo

Universal - Versandt - Bureau,
Wien, Ottakringerstr. 140.
Filiale: Wien I., Rotenturmstrasse 5.

APGARSINIMAI.

ABĖCĖLA

ir taip mokintuvė dėl vaiku, sutaisyta A ir J. Sz o. 60 pusiu didžioje aszmainio kvarmoje. Tur szitą įtalpa: Didžiosios ir mažosios raidės; *raszytinės* didžiosios literos podraug su mažomsiomis. — A. Taralai. — B. Skaitlei (skaitliu abrozai. Skaitlei nū iki 100 raszyti. Vienkartvienas). — C. Apasakai (1. Laukinė obelis. 2. Kaip tai yra gražu buti geru. 3. Nepaklusnumas. 4. Mokslavietė. 5. Sabalys ir vaikai. 6. Marytė. 7. Namie ir svetur. 8. Apdraudimas vagies. 9. Tikra meilė. 10. Gera mergytė. 11. Mylėk tėvynę). — D. Isz gamtos (1. Iszskilmingumas gamtos. 2. Žmogus. 3. Apie pasauli. 4. Szviesa. 5. Oras. 6. Balzas. 7. Vėjas. 8. Szilima. 9. Garas. 10. Ukas. 11. Rasa. Szirksznis. Atszūlis. Lijundra. 12. Debesei. Lytus. 13. Sniegas. Ledai. 14. Elektra. Žaibas. Griaustinys. Perkunas. 15. Ivairios szviesos). — Priedas (Mokslas szventas. Maldos. Giesmės).

Abėcėla gaunama Auszros iszleisztuvėje (pas Mikszą *Tilžėje*) ir kasztūja 15 kap., prie 50 perkant po 10 kap. be siuntimo.

Pinigus į „Byrutės“ skryne siuncziant, reikia padėti sekanti antraszi:

Veyer'is, Tilžė-Tilsit pylimo ulycz. (Dammstr.) 2. Litanie prussienie.

Draugystės vyriausybė.

Mieli viengenczei!

Musu gūdotinas draugas, p. *Mikszas*, atsitrauks nū spaustuvės ir iszdavinėjimo „Auszros“ ir „Niamuno Sargo“; idant tūdu laikraszcziu dėl Lietuvos neužgestu, draugystė „Byrutė“ keta pasirupiti sav

SPAUSTUVĖ,

kurioje spaudisis ir szaip visokios knjgos. Draugystė, neįstengdama szendien padėti visą kasztą ant iszitaisymo spaustuvės, užkviczia kiekvieną viengentį ateiti įai į pagelbą su pinigais, kurie su laiku taps iszmokėti su palukanomis isz pelno draugystės. Norintiejie apie tai artesnias žines turėti, tekreipiasi prie draugystės perdėtinio d-ro Bruažio gyvenanczio Tilžėje kasaros ul. 18b.